

BNE BRITH

**AZ I. O. B. B. KILENCEDIK KERÜLETÉHEZ
TARTOZÓ SALOM PÁHOLY
HAVI KÖZLÖNYE**

3 SZÁM

TARTALOM:

Programul de activitate a Lojei „Salom”	49
Dr. Kohn Hillel: Igaz ember — igaz zsidó	51
Iacob Molnár: Către frații cei noi din Bacău.	53
Erdélyi zsidó diákok külföldön	53
Az oroszországi zsidók helyzete	54
Jacob Molnár: Brüder in liebe!	56
Dr. He ler József: A Salom-páholy és a kolozsvári zsidó kórház	57
Páneurópa és a zsidók	58
D. E.: Új helyiségeink	60
A zsidó árvák ipari kiképzése	61
Egy főrabbi mint filmszínész — Pilsudszki megcsókol egy zsidó hadirokkantat — A zsidóság be- folyása a gondolkodásra és a költészetre — Amerikai zsidó nevelés — Az antiszemita- mus frontja — Stefan Zweig új könyve	63-64

1926. SZEPTEMBER HÓ

BCU Clarendon University Library Clarendon

1933 OKTÓBER HO

B'NAI B'RITH SZEMLE

TARTALOM

Öfelsége, a király születésnapjára —
Sperling Károly elnök tv.: Munka — A
Rend megszületése. Képek a BB-páho-
lyok történetéből — Dr. Fischer József
tv.: Palesztina és a zsidó válság — Dr.
Ernst Simon, Haifa: A zsidók és a né-
met nacionalizmus 1770-től 1930-ig — Dr.
Ligeti Ernő tv.: Franciák és zsidók — Dr.
Vass Zoltán tv.: Távolmaradhatnak-e
nővéreink a páholymunkától? — Dr.
Erős Vilmos tv.: A zsidóság és a sport
Tätigkeitsberichte der Logen — 1. e.: Was
sahen wir in der Or-Loge? — **ZSIDÓ
VILÁG:** A csernovitzi Orient-páholy ház-
avatási ünnepélye — A jeruzsálemi héber
egyetem — Külföldi BB-élet — A gálut
zsidó pszichológiája — Dr. Schwartz La-
jos tv.: Birobidschan

INHALT:

Zum 40. Geburtstag sr. M. des Königs — **Br. Pr. Karl Sperling:** Arbeit — Die Geburt des Ordens — **Br. Dr. Josef Fischer:** Palestina und die jüdische Krise — **Dr. Ernst Simon,** Haifa: Die Juden und der deutsche Nationalismus von 1770 bis 1930 — **Br. Dr. Ernst Ligeti:** Französer und Juden — **Br. Dr. Zoltan Vass:** Die Beteiligung der Schwestern an der Logenarbeit — **Br. Dr. Wilhelm Erös:** Das Judentum im Sport — Tätigkeitsberichte der Logen — **I. e.:** Was sahen wir in der Or-Loge? — Die Einweihungsfest des Logenheims der w. Orient, Czernowitz — Aus anderen Distrikten — Die hebräische Universität in Jerusalem — Die jüdische Psychologie des Galut — **Br. Dr. Ludwig Schwartz:** Birobidschan

Szemlénk jelen számát nyomdatechnikai okokból tíz napi késedelemmel kapják kézhez a tv-ek. Elnézésüket kérjük a megjelenési időpont eme kitolódásáért, amelyet igyekeznünk fogunk oly módon behozni, hogy a legközelebbi számot a szokásos egy hónapi időköz bevéárása nélkül jelentjük meg. Kérjük a szemlereferens tv-eket, sziveskedjenek erre való tekintettel a következő számnak szánt kéziratokat haladéktalanul eljuttatni hozzánk.

Itt jegyezzük meg, hogy szemlénk példányonkénti árát a MK vezetősége az érd. tagpáholyok hozzájárulásával a jelen számtól kezdődőleg 25 leiben állapította meg a deficit eliminálása céljából, amely veszélyeztetthette volna az erdélyi BB-munkában oly nagyfontosságú szerepet betöltő szemle zavartalan megjelenését.

B'NAI B'RITH SZEMLE

AZ ERDÉLYI PÁHOLYOK MUNKA KÖZÖSSÉGÉNEK HAVI KÖZLÖNYE
MONATSBLAETTER DER TRANSSELYV. ARBEITSGEMEINSCHAFT I. O. B. B. IX.

Cu o bucurie rară sufletească asistăm la o serbare sinceră și măreață. Intreaga țară serbează pe Cel, care în aceste zile a împlinit vârsta de 40 ani. Factorul constituțional, descendentul adevărat al unor strămoși istorici, omul binecuvântat de soarte psihicește și fizicește, domnitorul unui popor mare și-a împlinit patru decenii ai vieței sale rodnice.

Cetățenii dornici de muncă, de liniște, de o jertfă colectivă și proporțională pentru binele obștesc, cetățenii cu o încredere nemărginită și fierbinte în Domnitorul constituțional al țării românești, strigă fericiți :

„Trăiască Regele !“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

M U N K A

Irta: SPERLING KAROLY elnök tv., Timisoara.

Dr. Kertész elnök tv.-nek Szemlének július-augusztusi számában megjelent ébresztője bizonyára visszhangra talált mindenkinél. Égetően szükség van, ha nem is új utakra, de új módszerek megállapítására; olyanokra, amelyek alkalmasak arra, hogy elhatározásainknak folytatása is legyen és pedig a helyesnek talált és elhatározott akcióknak megvalósítása. És égetően szükség van munkára. Glancz testvér cikke megjelöli a providenciális munka útját és kidomborítja, mennyire szükséges, hogy mindent félretéve ennek a providenciális munkának lássunk neki.

Egyetlen kérdés van, egyetlen kérdés lehet napirenden. A német kérdés és folyamányai. Amíg nem látjuk útját és módját annak, hogyan tudjuk elszigetelni azt a lávafolyamot, amely Németországból elindult és pusztulással fenyeget minden zsidó értéket és munkát, amíg nem építettünk gátat ez elé a romboló láva elé, addig nem lehet gondolni a belső részletmunkára.

Akárhonnan nézzük a zsidóságot, akár a cionista oldalról, akár a nemcionista oldalról, akár azt kívánjuk, hogy minél több zsidó tőke tudás és munka siessen a lehetőség szerint mielőbb a nemzeti otthon

építéséhez, akár pedig azon az állásponton vagyunk, hogy minden erővel istápolni kell a zsidóság helyzetét a galuthban, mert ez a munka még évtizedeken át nagyobb tömegeket fog átölelni, mint a Palesztina-munka, mondom, akármelyik oldalról nézzük, nem kétséges, hogy a mai atmoszférában nem lehet kitermelni semmiféle tervszerű és áldozatkész munkát, olyat, amely tömegekre, amely a zsidó egyetemességre támaszkodhatnak. Amíg és ahol a zsidó népet az anyagi és fizikai veszély közvetlenül fenyegeti, amíg a gyűlölet lángnyelvei nyaldossák körül, addig töle átgondolt, harmónikus munkában való részvételt várni nem lehet. És pedig nem lehet semmiféle irányban. Hallottam hangokat, hogy Palesztina ügyének bizonyos mértékben előnyöket hozott a német katasztrófa. Mert a legasszimilánsabb zsidóság kapott szörnyű leckét eddigi törekvései hiábavalóságából és Palesztina felé fog fordulni tőkéjével és kivételes képességeivel. Tudjuk, hogy ez az előny micsoda tragédiába és micsoda felmérhetetlen veszteségekbe kerül. És ha vigasznak fogadjuk is el, hogy ebből a rosszból is fakadt jó, mégsem kétséges, hogy ennek a keserves előnynek a jórafordítása csak akkor lesz lehetséges, ha a láva terjedésének véget vetünk. Mert máskülönben felvetődik a kérdés: hol lesz már akkor zsidó tőke és zsidó tudás, mire bármiféle program egy tizedrésze megvalósítható?

Világos, hogy minden irányzatnak, minden zsidó munkának egyformán élet-halál kérdése a galuth jelenbeli szörnyű veszélyeinek elhárítása. Nem lehet felelősséget vállalni olyan álláspontért, hogy ehhez nincs elegendő erő és eszköz és ezért ezt a munkát mellőzni kell. Lehet-e bármiféle érdekből megfedkedezni százezrek pillanatnyi nyomoráról és milliók kapu előtt álló fenyegettetéséről? Lehet-e erről megfedkedezni úgy, hogy meg sem kíséreljük a védekező munkát? Azért, mert egyesek az antiszemitizmust elemi csapásnak tekintik, melyet meghajtott fejjel kell fogadni, megnyugodva a végzetben?

Nem kétes, hogy a legnagyobb egyetértéssel és áldozatkészséggel a védelmi és elhárító munkát kell napirendre tűzni és végrehajtani. Nem kétes, hogy semmiféle jogászai vagy opportunitási érv sem lehet akadálya annak az építménynek, ahonnan az elhárító és védekező munkát lehet irányítani a mérges lávafolyam továbbterjedése ellen. És ez a munka kötelessége mindenkinek, akármelyik irányhoz tartozik. Nem vonhatja ki belőle magát senki. Sem a leglelkesebb cionista, sem a legopportúnusabb asszimiláns. Mert a mai atmoszféra megmaradása és a katasztrófa továbbterjedése esetén mindegyik irány eddigi munkája és jövőbeli reménysége halálra van ítélve.

Ez a munka hivatva van küzdeni a zsidó nép becsületéért és életjogáért és küzdelmével szolgálatot tenni minden jóakaratu embernek és nemzetnek egyaránt. Ennek a munkának az iniciálása és megsegítése, praktikus szervezése mindent megelőző, elsődrendű feladat. Ennek a munkának, ha akárhonnan, de meg kell indulnia és pedig nem az elszigetelt tanácskozások és cíkkirások eszközeivel, hanem kifelé ható szervezett eljárással. Gondoljunk a legutóbbi cluji MKE tanácskozásra, és állapítsuk meg, de gyorsan, lehet-e még aggály elég súlyos ahhoz, hogy elodázza annak az építménynek a létrehozatalát, ahonnan az iniciativa haladék nélkül megragadható.

A REND MEGSZÜLETÉSE

KEPEK A B. B. PÁHOLYOK TÖRTÉNETÉBŐL

II.

Az első amerikai páholy alapítói sokáig tanakodtak azon, hogy milyen nevet adjanak a létesült új páholyoknak. Egyesek azt indítványozták, hogy „kereszténymentes“ Oldfellow alakulat legyen. Rájöttek azonban, hogy ez az alakulat így a negativumokon állana, a zsidóságnak pedig pozitív célkitűzésekre van szüksége. Teljesen más irány elveken indultak tehát el és az új rendnek a szövetség fiai, a Bné Brith nevet adták és vezető gondolatoknak a következőket jelölték meg: a bevándorlottak összegyűjtése, vidéki előítéletek leküzdése, szellemi megújulás azok számára, akik a több évszázados üldözés alatt szellemileg és fizikailag megbénultak. Mindez, amint előbbi cikkünkben említettük, pontosan kilencven évvel ezelőtt történt.

Azóta Északamerikában négyszázkét páholy létesült, hét distrikttel. Az egyes distriktok így következnek: Newyork 55 páholy, 27 nővér-páholy, 6362 tag; Cincinnatti 67 páholy, 7 nővér-páholy, 11625 tag; New-Jersey 55 páholy, 11 nővér-páholy, 4814 tag; San-Francisco 40 páholy, 28 nővér-páholy, 7369 tag; Richmond 20 páholy, 1 nővér-páholy, 1327 tag; Chicago 85 páholy, 9 nővér-páholy, 9619 tag; Neworleans 84 páholy, nővér-páholy nélkül, 6003 tag. Az amerikai páholyoknak összesen 47.119 tagjuk van.

Talán nem lesz érdektelen megjegyezni, hogy Északamerikában, Kanadát nem számítva, négy milliónál több zsidó él, akiknek kilencven százaléka mind naturalizált amerikai állampolgár. Az amerikai zsidókból több mint másfél millió Newyorkban él. Csak az ortodox templomok száma a városban közel kétezer. Több mint nyolcvan nemzeti szervezet működik az Unió területén. A Bné Brith Rend az amerikai zsidóság legnagyobb szervezete és egyben a legtekintélyesebb is. Érdekes tünet Északamerikában, hogy a Rend az utóbbi években jelentős változásokon ment keresztül, amennyiben üléseit mindinkább a széles nyilvánosságnak engedi át. Az I. O. B. B. nevet lerövidítette egyszerűen B. B.-re. A Rend Clevelandban árvaházat, Denverben epileptikusok számára tizenegy épületből álló kórházat, laboratóriumot, farmot, Yonkersben aggmenházat, Pensylvániában árvaházat, Neworleansban árvaházat és kórházat, Atlantában szintén árvaházat létesített.

Mielőtt áttérnénk a többi európai páholyok megalakulásának történetére, vessünk egy szempillantást az amerikai B. B. Rend korunkbeli tevékenységére is. A Rend egyik legfontosabb feladatai közé tartozott és tartozik a bevándorlási kérdés közben tartása. A világháború utáni korszakban a bevándorlást a bevezetett tilalmak miatt az amerikai zsidóság vezetői nemigen szabályozhatták, de a bennélő zsidóság friss bevándorlottjainak ügyeit rendezhették. A Rend feladatai közé tartozott az újonnan bevándoroltakat „amerikanizálni“, az amerikai zsidókat „judaizálni“. A Rend rengeteget tevékenykedett — amint ezt későbbi fejezeteinek során látni fogjuk — a nem amerikai országok zsidósága nyomorának enyhítése tekintetében is.

A világháború utáni korszakban alakult meg a Rend közbejöttével az Anti-Difamation League, amely irodalomban, színpadon, filmen eredménnyel vette fel a harcot, a fájdalom, az Óceánon túl is mindinkább elharapódzó fajgyűlölettel szemben. A **Bnai Brith Hiél Foundation** a különböző egyetemeken lehetővé tette nemcsak a zsidó egyetemi ifjak támogatását, de zsidó klubokba való tömörülésüket is és érdeklődésük felkeltését a zsidó tudományosság iránt. A zsidó ifjuságot „ifjú páholyok”-ban az úgynevezett **Aleph Zadik Alepehekben** tömörítették. 1925-ben létesült a **Bnai Brith Wider Scope**, azzal a céllal, hogy a Rend szellemét bevigye a legnagyobb nyilvánosságba. Jelenleg a Rend elnöke Alfred M. Cohen.

A Rend története Németországban

Az amerikai páholyok — mint fent említettük — hét disztriktbe tömörültek, a VIII. disztrikt Németországban alakult. Ez a disztrikt a legnagyobb, úgy a páholyok száma, mint a lélekszám tekintetében. A német páholyok száma: 103, a tagok száma 12.983. A német B. B., amely két emberöltőn keresztül hangadó tényezője volt az egész európai zsidóságnak, az idén lett ötven éves. Változatos és megrázó motívumokban gazdag az a pályafutás, amelyen eljutott a német B. B. fél-évszázados évfordulójáig.

Az 1871. évi háború után Németországot ismét előntötte az antiszemitizmus hulláma. A keresztény-liberális sajtót egyszerűen megtették „zsidó”-nak és a *Kreuzzeitung* és a *Germania* szüntelenül hirdették a faji gyűlöletet. A sajtó offenzívája a zsidóság ellen a kormány intencióival csodálatosképpen megegyezett. Bismarck szakított a liberális érával, s mindinkább feudális-junker befolyás felé hajlott. Lasker és Bamberger zsidó képviselők képtelenek voltak a leglogikusabb érvekkel is fenntartani az áradatot. A német zsidóság, látva, hogy polgárjogait ismét veszedelem fenyegeti és küzdenie kell a társadalmi elszigetelődéssel, Amerika felé nézett, ahová nemcsak az üldözött német-zsidó testvérek menekültek és ott hazát, otthont leltek, de ahol öntudatra ébredve negyven B. B. páholyban huszonötezer taggal ritka értékes zsidó-munkát végeztek. A német asszimiláció azonban már abban az időben olyan erős volt, hogy egyes zsidó vezetők féltek külön szervezeteket létrehozni, mert attól tartottak, hogy egy kizárólagosan zsidó társadalmi szerv létrehozása Németországban csak olaj lesz a tüzre. De győzött az okosság. A B. B. létesítésére vonatkozólag megindultak az amerikai zsidókkal a tárgyalások, amelyek másfél évig tartottak. Kutnow és Ellinger folytatták le az első tárgyalásokat, akik mindvégig haboztak, míg végre Julius Fenchel energiája győzött. Az amerikai delegátusok attól tartottak, hogy túl nagy felelősséget vesznek magukra, mire Fenchel vissza akarta adni a páholy alapítására vonatkozó „Freibrief”-et, ami annyit jelentett volna, hogy a német páholy Amerika nélkül alakul meg. Három nappal később végre mégis megalkult a *Deutsche Reichsloge* a berlini *Hotel Saxe*-ban. Jablonszky lett az elnök, Fenchel az alelnök, D. Wolff a mentor. Az alkotmányozó gyűlést 1882 március 20-án tartották meg, hosszú időbe telt azonban, amíg megegyeztek az alapszabályok elkészítésében, hiszen Newyork és Berlin között hosszú volt az út és az alakulásnál nem volt nélkülözhető

az amerikai segédlet. Egészen sajátosságosnak tűnik nekünk, hogy a páholy alapításához a Vossische Zeitung hirdetésében — achthare Jüdische Herren zum Anschluss gesucht — verbuválták a tagokat. A kezdő idők legmarkánsabb nevei közé azonban Fenchel kivételével nem az említettek tartoznak, hanem egy Hermann Staub nevű fiatal ügyvéd.

A páholy megalakításának évében különös hevességgel tombolt Németországban az antiszemitizmus. Ebben az évben gyűlt össze Drezdában a nemzetközi antiszemita kongresszus háromszáz delegátussal. A kongresszuson hangadó tényezők voltak a magyar antiszemiták, akik a tiszzaeszlári rituális pör zavarosában halásztak. A kongresszus nagytermében az állítólagos tiszzaeszlári „áldozat” fényképét helyezték el. Stöcker Adolf, a hírhedt udvari prédikátor, vitte a szót és határozati javaslatot terjesztett be, amelynek értelmében a zsidóság leküzdésére nemzetközi szervezetet kell létesíteni, a zsidó-kérdést nem mint vallási, vagy faji kérdést, hanem gazdasági, erkölcsi és kultúrtörténeti problémaként kell kezelni. Miután külön nemzetiséggel rendelkeznek, a reform-zsidókat is oly veszedelmesnek kell tartani, mint az ortodoxokat, ezért az emancipáció vívmányaitól meg kell fosztani és törvényes rendelkezésekkel a gazdasági életből ki kell rekeszteni őket. A német „alaposságra” jellemző, hogy csakhamar jelentkezték az ideológus tudományos antiszemiták is, könyvekkel és tabelláikkal Eduárd von Hartman filozófussal az élükön.

Ebben a zürzavaros hangulatban alakult meg Németországban ugyancsak 1882-ben a második B. B. páholy, a „Germania” Halleban. Dr. Guttman amerikai exelnök, aki az első német páholy alakulásánál jelen volt, installálta Amerika részéről a második páholyt is. E páholy elnevezése is mutatja, hogy az alakulásnak hazafias jellege volt. Az év végén a berlini páholy lélekszáma már száz volt, s felvetődött még egy berlini páholy megalakításának gondolata. Így született meg a Berthold Auerbach-páholy egy híres német-zsidó íróról elnevezve. A negyedik németországi páholy Zunz Leopoldnak, a híres hit tudósnek nevét viseli. Nagy lökést kapott a páholygondolat Felső-Sziléziában, ahol rövid időközökben három páholy is alakult. E páholyokban tekintetbe véve, hogy odakünn tombolt az antiszemitizmus, valóban hősi munka folyt.

A német nagypáholy tizenkét páhollyal 1885-ben alakult meg Bienchikagói nagyelnök jelenlétében. A német nagyelnök Fenchel lett, aki nemcsak a németországi disztrikt megalakítója, de a német zsidóságnak is markáns alakja volt. Fenchel különben csak két évig volt a disztrikt élén, de élete végéig, — 1929-ben halt meg — hű maradt eszméihez.

Ma 103 páholy működik Németországban, a világháború alatt hét páholyt kellett megszüntetni. Fenchel elnök után tíz éven keresztül Louis Marezki volt a nagyelnök. A Rendet ő építette ki, szellemét ő mélyítette el. Nemcsak szervezőnek volt nagy, de mint író és gondolkodó is kitűnt. Utána Berthold Timendorfer következett a disztrikt elnöki székhelyén (1893—1924). Hatvannégy páholy megnyitása fűződik a nevéhez. A német páholyok legragyogóbb korszaka elválaszthatatlanul össze van kötve Timendorfer nevével. A német B. B. ugyszólván

valamennyi nagy intézményei az ő elnöksége alatt jöttek létre. Timendorfer egyike azoknak a B. B. -vezetőknek, akiknek nevét nekünk, más disztrikthez tartozó testvéreknek is meg kell jegyeznünk. 1923-ban ünnepelték meg világszerte Timendorfer elnökségének huszonöt-éves jubileumát, ő maga hetvennyolc éves korában, 1931-ben halt meg.

PALESZTINA ÉS A ZSIDÓ VÁLSÁG

Írta: Dr. FISCHER JÓZSEF tv., Cluj.

Az utolsó egy-két évben a zsidóság körében világszerte megerősödött a Palesztina iránti érdeklődés.

A Palesztina-láz felduzzasztotta a cionista szervezetbe tömörült hívők táborát, ámde sokan vannak olyanok is, akik a cionista szervezeten kívül maradtak, a Palesztina-munkát azonban bizonyos fenntartásokkal támogatni készek.

Természetes, hogy az új hívők között nem jelentéktelen azoknak a száma, akiket meghódított a cionista gondolat: ezek meggyőződéses cionisták lettek. Sokan vannak azonban olyanok is, akiknek tekintetét nem a cionista ideák iránti lelkesedés fordította Erec Jisráél felé, hanem egy konjunkturális hullám, amely a palesztinai prosperitás partjai felé sodorja a mai idők számos hajótöröttjét.

A szétszóródottságban élő zsidóság hányatott életében az emigráció mindig fontos szerepet játszott. Különösen sűrűbb zsidó lakosságú vidékeken ez volt az egyetlen szabályozó szelep.

A háború óta Amerika és a többi bevándorlási országok kapui bezárultak. Az egyetlen hely, amely — ha korlátozott mennyiségben is — a mind rosszabb gazdasági viszonyok közé kerülő zsidó kivándorlókat felvehette, Palesztina lett. A világszerte fokozódó munkanélküliség közepette a munkaalkalom, melyet cionisták és Palesztinabarátok szívós munkája Palesztinában megteremtett, az elhelyezkedést kereső zsidó munkanélkülieket az ígéret földjének csábító erejével vonzotta.

Igy termelődött ki a konjunktúra-cionizmus, amelytől nem lehet elragadtatva senki, aki az újjáépülő Palesztinában nem a gazdasági krízis hajótöröttjeinek menedékhelyét, hanem valami mást akar alkotni.

A németországi zsidóság mai katasztrófális helyzete még inkább felfokozta azoknak a számát, akik az új zsidó nemzeti otthonban nem ideálista lelkesedésből, hanem csak azért keresnek elhelyezkedést, mert más járható utjuk nincs.

Mondanom sem kell, hogy a cionista mozgalom végcélja szempontjából ez sem megnyugtató jelenség. Kétségtelen ugyan, hogy a cionizmus egyik főerőpróbája lesz, hogy Palesztina milyen szerephez tud jutni a szükségbe került német zsidóság elhelyezésében. Ne feledjük azonban, hogy akár a német, akár más zsidóság új életlehetőségeinek megteremtése önmagában nem meríti ki a cionista ideált.

A cionizmus zsidó nemzeti otthont akar teremteni a zsidóság szá-

mára Palesztinában, ami csak önfeláldozásig menő odaadással lelkiileg és fizikailag előkészített új generáció kitelepítésével érhető el. Az új Palesztina az ősi zsidó hagyományok, a szociális igazság és a héber nyelvben és kulturában egybeforrt zsidó népiség hármasság pillérének kell, hogy felépüljön, ha nem akarjuk, hogy az ősi földön egy új Babel zürzavara tegyen terméketlenné minden alkotó kísérletet.

Új életlehetőségeket biztosítani a zsidóknak Palesztinában, — a cionizmus szempontjából is igen fontos, de csak eszköz, ut a végső cél felé. Amikor a cionisták a cionizmusról, mint a zsidókérdés megoldásáról beszélnek, nem arra gondolnak tehát, hogy a cionizmus után minden bizonytalanságba jutott zsidó egzisztenciájának elhelyezkedését lehet majd biztosítani, hanem arra, hogy a Palesztinában elhelyezkedő zsidóságon kívül a világon szétszórva maradó zsidóság helyzete is gyökerében fog megváltozni, ha az önmagához visszatért zsidóságnak ismét alkalma lesz alkotó erejét saját maga uralta területen a maga módján zavartalanul kifejleszteni.

Világos, hogy ez egész más, mint ha azt hirdeti valaki, hogy Palesztina minden zsidó bajra balzsamot hoz és az egyedüli kivezető út a mai idők gazdasági nyomorából. Ez a beállítás magát a cionizmust veszélyezteti, mert megvalósíthatatlan igényeket támaszt vele szemben. De hibás azért is, mert alkalmas arra, hogy elterelje a figyelmet adva lévő élethevágó problémákról, amelyek megoldása a szétszórtságban élő zsidóság feladata és az is marad.

Amikor a Népszövetség legutóbbi ülésén a németországi zsidóság helyzetét felvázoló panaszokra a különböző országok delegátusai a palesztinai zsidó nemzeti otthont jelölték meg, mint a helyzet megoldásának a kulcsát, az volt az érzésem, hogy a cionizmus feldicsérése csak a megkerülése volt annak az elemi kötelességnek, amely ma elsősorban a Népszövetségben tömörült kulturnépekre hárul, — hogy érvényt szerezzenek az emberi jogoknak és hogy Németországot zsidó állampolgáraival szemben emberséges álláspontra szorítsák.

Ne akarjon a cionizmus és Palesztina feldicsérése nálunk, zsidóknál is a tetteket és áldozatokat váró nehéz problémák megkerülése lenni.

Palesztina kicsiny ország, amelynek természeti kincsekben való kivételes gazdagsága mellett is számolnia kell befogadó képességével. Ahhoz, hogy Palesztina milliókat vehessen föl, még hosszú időre és mindenkinek előtt sok-sok pénzre van szüksége.

Az ádáz krízis következtében a német zsidóságon kívül a lengyel és román zsidóság is történetének egyik legválságosabb időszakában él. Tömegei osztálykülönbségre való tekintet nélkül a legkritikusabb gazdasági helyzetbe kerültek. Intézményei részben a fenntartó elemek deklasszálódása folytán, részben az ellenséges csapások súlya alatt roskadoznak és csak a legnagyobb erőfeszítéssel tudják feladataikat részben is elvégezni. Az egykori nagy rezervoár, a hatalmas orosz zsidóság kétségbe esett erőfeszítéssel küzd fennmaradásáért. De már az amerikai zsidóságnak is komoly gondokat okoz intézményeinek fenntartása.

Ez a helyzet vezethette a legutóbbi prágai cionista világkongresszuson Nahum Sokolowot, a világszervezet elnökét, aki nagy nyo-

matékkal mutatott rá arra, hogy a világon szétszórótt zsidóság jogainak megvédése és helyzetének megjavítása — az u. n. Gegenwartsarbeit — a zsidóság elsőrendű kötelessége marad.

Ez az álláspont nem jelenti a Palesztina-munka jelentőségének lekicsinylését, még kevésbé háttérbeszorítását. Ez továbbra is a zsidó munka homlokterében kell, hogy maradjon, anélkül azonban, hogy olcsó szőlammá váljék a reális helyzet elkendőzésére és az abból reánk háruló imperatív kötelességek alóli kibuvásra. Ez nem használ a Palesztina-munkának és végtelen kárára van a szétszórtságban maradó zsidóságnak, amelynek itt is megvan és minden időkre megmarad a hivatása és létjogosultsága.

A zsidók és a német nacionalizmus 1770-től 1930-ig

Írta: Dr. ERNST SIMON, Haifa.

Külön is felhívjuk olvasóink figyelmét dr. Ernst Simon mélyen szántó történeti esszéjére, amely műgül élesen lépnek előtérbe az új zsidó szellemi élet körvonalai. Ez a tanulmány a német zsidóság történeti helyzetét tárja fel a multban és jelenben a politika síkján, de úgy véljük, tanulságai egyformán levonhatók az egyetemes zsidóság számára is.

Az elmúlt 160 év magábanfoglalja a német zsidóság drámáját, amelynek tragikus ötödik felvonását most éljük át. Ennek a drámának a kezdetét megismerni, jelenti talán egyben a dráma végének jobb megértését is. Kíséreljünk meg tehát egy gyors történelmi visszajelentést.

Az első, valóban német zsidónak általában és joggal Moses Mendelssohn számít. Ő mindig „zsidó nemzetről“ beszél. E szónak azonban az akkori nyelvhasználatban más az értelme mint ma és pedig az, amely pl. az 1414–1418-i konstanzi zsinaton a különböző egyházi képviselőket „nationes“-ként különböztette meg egymástól. Ugyanigy „Studentennationen“ elnevezést viseltek az egyetemeken is a különböző vidékek diákcsoportjai: a szónak tehát egy egészen általános és határozatlan értelme van még. Semmi esetre sem mond valamit is Moses Mendelssohn zsidó nemzeti érzéséről. Természetesen ugyanigy nem mond semmit német nemzeti érzéséről sem. Ennek kezdetei azonban levezethetők a fáradozásaiából — főleg a „Jerusalem“-ben — amelyek odairányultak, hogy az európai állam igényeit a hűségesen megtartott zsidó törvény-vallással összhangba hozza. Mig Spinoza „theologiai-politikai traktátus“-ában az államnak az egyházzal szembeni fölerendeltségét igyekszik kimutatni és bizonyítani és általában a belső meggyőződésnek, de nem a cselekedeteknek követel teljes vallásszabadságot, addig Mendelssohn tisztán huzza meg az állam és a vallás hatásköre közötti határvonalat és ily módon keres helyet, mint első zsidó teoretikus, a szerinte teljes és csorbitatlan zsidóság számára a felvilágosodás modern államában.

Ismeretes, hogy mily gyorsan hiusult meg ez a kísérlet és hogyan esett meghiusulásának egész sulya a német zsidóságra. Az állam nem

mutatkozott hajlandónak a zsidókat zsidókként emancipálni, még azon feltétellel sem, hogy „polgárilag megjavulnak“, amint azt a friedriciánusan felvilágosodott **Dohm** porosz tanácsos javasolta nekik híres vitáirában egyenjogusításuk feltételeként. Az állam viszont „keresztény állam“-ként leplezte le magát, sőt a felvilágosodottak vékony rétege előtt bámulatos módon azonosította magát hivatalos vallásával. Még a 19. század közepén teljes joggal tudta ezt a jelenséget **Bruno Bauer**, a baloldali ifjú-hegeliánus kimutatni. Maga az az állam is, amely látszólagosan keresztényietlen akart lenni és átmenetileg „az ész kultuszá“-ig is eljutott, maga a francia forradalom állama is, csak a legnagyobb tartózkodással nyult a zsidó emancipáláshoz. A zsidók tudvalevőleg csak „citoyens passifs“ lettek, vagyis leszorították őket az adót nemfizetők csoportjába, jöllehet természetesen kellett adót fizetniük. Még többet mond **Clermont de la Tonnerre** delegátusnak a conventben tett kijelentése: „A zsidónak mint embernek mindent, a zsidónak mint népnek semmit.“ Ezzel kezdődött az a fikeió, mintha lehetséges volna a zsidók emberi emancipálása egyidejű zsidó autoemancipáció nélkül: a zsidónak polgári emancipálásáért messze kellett magát zsidóságtól emancipálnia.

Ut az emancipáció felé

Különböző mértékben tette ezt meg a zsidóság, de megtette. A merev gettó-ortodoxia csekély maradékain kívül az egész német zsidóság készen volt a 18. század végén és a 19. század elején arra, hogy vállalja az emancipáció fenti módját. Egészen elvétele akadt oly jelenség, mint **Raphael Cohen**, a három egyesült hitközség (Altona, Hamburg, Wandsbek) utolsó rabbija, aki tiltakozásául lemondott rabbiságáról, mert az állam megvonta tőle a rabbinikus polgári és büntetői bíráskodást, ő viszont nem akart tisztán csak hitszónok és lelkipásztor lenni. Hogy a teljes hitközségi autonómiának ez az utolsó védelmezője a német földön nagyatyja volt a zsidó-liberális **Gabriel Riesser** ügyvédnek, a Paulskircheben megtartott német nemzetgyűlés alelnökének, ez a német zsidóság történelmének ezen évtizedekben észlelhető forradalmian gyors tempóját mutatja.

A nagyapa és az unoka között **Lazar Riesser** áll, az átmeneti nemzedék közvetítő magatartásának típusa. Stein és Hardenberg már megkísérelték Poroszországban Schleiermacher, Wilhelm von Humboldt és mások támogatásával a francia forradalomnak a zsidó emancipációra vonatkozó tételeit Poroszországra átvinni. De csak elmélet maradt, amidőn Hardenberg a híressé vált négy szóban, „egyenlő jogok, egyenlő költlességek“, próbálta a zsidókérdés megoldását megformulálni és valójában itt is nemzetiségének feladása volt a feltétel a zsidó számára. A leginkább a reformmozgalom tett ennek eleget, amely hajlandó volt úgy az imakönyvben, mint az életben is lemondani a legtöbb nemzeti visszaemlékezésről és a jövőre vonatkozó reményről. A legkevesebb kompromisszumot pedig az új-ortodoxia tette, amely a törvény körüli sövények egyikét sem volt hajlandó feláldozni. Mindkettőnek Hamburgban volt a képviselője, **Lazar Riesser** szülővárosában, akit **Raphael Cohen** rabbi vejeként és **Gabriel Riesser** ügyvéd apjaként ismertünk meg. Ez utóbbi kettő között volt a közvetítő **Lazar Riesser**, aki a hagyományhű párthoz számította még magát, ugyanakkor azonban mindent elkövetett, hogy a reformistákkal való teljes szakítást elkerülje. Így alakul ki a 19. század második évtizedében a hamburgi hitközség szűk keretében a három nagy párt, amely később az egész német zsidóságot képviseli: a reformpárt, a középpárt és az új-ortodoxia. Mind-

egyikük nem csupán a vallási állásfoglalás bizonyos nuanceát fejezi ki, hanem egyben és mindenek előtt a zsidóság és a német nacionalizmus közötti viszony kérdésére is válaszol.

Az igen és a nem

Mindhárom csoport együttesen egy nem-et és egy igen-t jelent. A nem a kikeresztelkedési mozgalomnak szólt, amely Moses Mendelssohn unokáit sem kímélte meg és amely az összprobléma leggyorsabb „megoldását” helyezte kilátásba. Az állam, mint láttuk, keresztény volt; a zsidók minden vágyakozása ezé az államé volt, tehát csak kereszténnyé kellett lenni, hogy szélesre tárt atyai karjaiban el lehessen feledni az értelmetlenné vált zsidó örökség tövisét és átkát. Egy szabályos pseudomesszianisztikus megváltási ösztön volt ez, vágyakozás az évszázadok annyira súlyos és vallási igazolásától megfosztott terhének ledobása után, amely a legjobbakat (minden esetre: egyszersmind a legrosszabbakat is) szakította ki a zsidóságból. Hiszen még oly férfiu is mint David Friedländer, aki élete végéig zsidó maradt, zsidó iskolákat alapított és magas zsidó tisztségeket töltött be, Teller protestáns prépost-hoz intézett „Sendschreiben jüdischer Hausväter” című hires iratában kifejezte a maga és baráti köre azon feltételes készségét, hogy áttérjenek a kereszténységre mint államvallásra, ha nem kell meghozniuk azt az intellektuális áldozatot, hogy higgyenek Jézus istenségében. Csak Teller merev elutasítása tartotta őt meg a zsidóság számára. Gyermekei azonban már nem osztották az apa aggályait.

Ismét más a kikeresztelkedő zsidók problematikája a Rahelek, Dorothea Veitok, stb. berlini szalonjai körül. Tudvalevő, hogy ezekből a körökből indult ki Goethenek a közönség szélesebb köreiben való térhódítása, akinek drámái pl. egyáltalán nem könnyen győztek az Iffland és Kotzebue vonzóbb konkurenciájával szemben. Valóságos propagandát fejtettek ki ezek a szalonok Goetheért. Megemlítésre érdemes, hogy a goethei kosmos melyik része hatotta át leginkább a berlini zsidónőket: „Oh Sinne, liebe Sinne!” kiáltott fel egyszer Rahel egy Goethe-vers elolvasása után. Goethe tehát a kiszabadító volt a gettóból, a régóta nélkülözött, a talmudi szellemiséggel szemben elnyomott érzékiség költője, egy új, egyenesen forradalmi testi gyönyörnek, a természetben, szépségben, hangban, színben és illatban található örömek hirdetője. Goethe, akit Schillertől teljesen eltérően sohasem fogtak fel valójában a gettóban — őt nem lehet „megtanulni” mint ama patétikus oktatót — Goethe a gettóból menekülő zsidó generációnak volt a költője. Itt tehát nem a specifikusan német elem az, amely vonzott, hanem az általánosan emberi és ezenfelül a kozmopolita elem.

Goethe mellett és Goethe ellen

Érdekes azonban: a legelső és minden esetre a lehatározottabb ellentmondás is Goethevel szemben, zsidóktól indult ki: Börnétől és Heinétől. Ha Heinénál közre is játszhatott személyes hiúság és sértettség az egyetlen, szerencsétlen kimenetelű találkozásból eredőleg, amikor a költőfejedelem nem tulságosan szívesen fogadta a fiatal kezdő azon közlését, hogy egy Fausztot akar írni, Börne ellenzékiisége minden ilyen kétségen felül áll. Goethe „olympiai-sága”, a politikától és az emberi sorstól az évek során egyre növekedő elfordulása volt az, ami e két férfit, Heinét és Börnét elidegenítette és ami Börnét arra indította, hogy Goethe helyett Jean Paulnak adja a palmát. Nagyszerű beszédében, a német próza egy elévülhetetlen értékű mesterművében úgy ünnepli őt, mint a megbántottak és elnyomottak költőjét és így

emeli őt ki a részvétlen weimari spinozistával szemben. El kell ismerni, hogy Heine és Börne Goethenek egyik igazi problémáját kellett, hogy megérezzék, amelyet Beethoven is érzett, amikor a karlsbadi sétatérén ama bizonyos jelenet alkalmával megvetően fordult el Goethétől, aki előkelősködött előtte: a tátongó mélységet a szellem és a közelet között. Ha összehasonlítjuk a Corneille, Racine, Moliere és Lafontaine helyzetét XIV. Lajos udvarában azokkal a racionális mechanisztikus tanácsokkal, amelyeket Nagy Frigyes vélt adni „A német irodalom javítása” című francia nyelven írt könyvében a fiatal Goethe nemzedékének, akkor mutatkozik a legszembetűnőbbben ez az ellentmondás. Goethe minden bizonnyal hatalmas személyi egységében is voltak ily ellentmondások és talán szükség is volt zsidó emberekre, akik — mint szakadárok — sohasem tartottak egyenlő lépést a történelemmel, hanem vagy mögötte, vagy elérték, hogy ezt az ellentétet teljes mélységében és elviselhetetlenségében érezzék. A Gretchen költője, aki mint weimari miniszter nem ajánlott kegyelemre egy gyermekgyilkos nőt, de hozzátette aláírását a halálos ítélethez, elviselhetetlen volt a kitérteknek, akik a zsidóságot éppen azért hagyták el, hogy egy szétrepedezett és értelemnélkülivé vált világot „az európai kultúrába való belépőjegy” birtokában egy összhangos és totálisnak látszó világgal cseréljék fel.

Ez a figyelemre méltó kettéhasadás, amelyet Rahel, a Goethe-rajongó és Börne-Heine között az imént állapítottunk meg, a német nemzeti élet egy másik területén is megállapítható két másik kikereszttel kapcsolatosan. A specifikusan német népi jog megteremtésére gondolunk. A „történeti jogiskola”, Savigny és Eichhorn, nem lálták magukat szembe élesebb ellenzővel, mint a hegeliánus Leopold Ganssal, Heine barátjával a zsidó „kulturverein”-ből, aki jellemzően csak élcelődni tudott kitértsége felett és nem kaptak mélyebb, vallásosabban kötött keresztény hivat, mint a hívő renegát Friedrich Julius Staklt, a porosz konzervativizmus jogfilozófusát. A legszélsőségesebb racionalizmusnak éppen úgy megvolt tehát a maga zsidó harcosa, mint a legbuzgóbb keresztény romantikának.

A tóra és az aufklárizmus

A sokrétegződésű kikereszttelkedett zsidóságnak a német zsidóság származáshű része „nem”-et kiáltott. A zsidóságnak ez a része három csoportra tagozódott, amelyek mindegyike zsidó akart maradni, de egyek voltak abban — anélkül, hogy ez tudatos lett volna náluk — hogy áldozatot kell hozniuk zsidóságukból. Az előbbi „nem”-hez egy titkos „igen” párosult tehát: a német államnak és a német kultúrának az igénylése. A zsidó lényeg feláldozására irányuló készség tekintetében voltak közöttük fokozatok. A legmesszebbre ment természetesen az a reform, amely kész volt a zsidó népi testtől elvonatkoztatható hitvallás aufklárista felfogását elfogadni és eltávolította a hitvallásból mindazokat az elemeket, amelyek a multa és a visszaállítandó néptestre emlékeztették: Cion és Jeruzsálem, a megváltás és a messiási remény, a zsidóság kiválasztottságának tana és Izrael egysége minden lakóhelyén. Lényegesen kevésbé távolodott el az a közvetítő irányzat, amely Frankel Zacharias nevéhez és az általa alapított breslaui rabbiszemináriumhoz fűződik. Itt teljesen meg akarták őrizni a multtal való organikus összefüggést, de ugyanakkor a fejlődés törvényének, a felvilágosodottság e százada dogmájának is engedelmeskedni akartak. Hogy e fejlődésnek a német kultúrához és államhoz való alkalmazkodás volt a célja, ez nyilvánvaló.

Legkevésbé az új-orthodoxia akarta feladni magát, amelyet a 19. század elején a hamburgi Chaim Barnay vezetett be és e század második felében Samson Raphael Hirsch alakított ki ideológiailag és szilárdított meg organizatorikus-törvényes alapon. De ezek a vezérek és híveik is tévedtek, amidőn nem számítottak arra, hogy milyen mélyen hatol be az asszimiláció a vallási törvény hézagain keresztül a zsidóságba. Jellemző tünet pl. az a tény, hogy még Moses Mendelssohnnak is héber betűkkel kellett kinyomatnia tórafordítását, hogy megértsék, de ennek dacára — minden esetre ama törekvése miatt, hogy a tiszta német nyelvet tanítva közvetítse — nem menekült meg a szélsőséges orthodox rabbik anatémájától. Ugyanakkor Hirsch a bibliát nemcsak romantikus új németre fordította, de az egész orthodoxiától dicsérve a zsidóság történetében először merte tórakommentárját egy nem héber nyelven megjelentetni. Az asszimiláció e nyelvi tünete mellett egy tartalmi tünet az a magyarázat, amelyet Hirsch a misnah klasszikus mondatának „tov tora im derech erec“-nek adott.

Az „atyák mondásai“-nak értelme, amint ismeretes az, hogy a tannak és a vele való foglalkozásnak szorosan együtt kell haladnia a termékeny, munkával teli élettel. Hirsch egy új jelszót csinál ebből, amely egyrészt a zsidó törvényhűséget és törvényelismerést, másrészt az általános európai műveltség szintézisét hangoztatja. A misnah mondatát eredeti értelmében rabbi Jochanan Hassandlar, a nagy oktató és suszter teljesíti, míg a Hirsch-féle jelszót talán ő maga a leghűségesebben abban a pillanatban, amikor 1859-ben a Schiller-emlékünnepe-lyen híres ünnepi beszédét elmondotta.

Lasker akciója

Kísérletéhez, hogy az orthodoxoknak lehetővé tegye a jórészt liberális szellemben vezetett hitközségekből való kilépést anélkül, hogy magát a zsidóságot el kellene hagyniuk, Hirsch a segítő kezét a haladó Lasker képviselőnél találta meg, aki személyében vallási dolgokban teljesen indifferens volt, de mint következetes „demokrata“ azt hitte, hogy harcolnia kell minden közösség önrendelkezési jogáért. Az 1876. évi magyar mintára megcsinált „kilépési törvény“, amely a zsidó népi organizációnak utolsó maradványát, az egységes kehillahot segített szét-törni német földön, az új orthodoxia és egy teljesen elzsidóttanodott zsidó politikus szövetségének köszönhető.

Lasker maga a zsidóknak ama szélesebb sorai közé tartozik, akik, hogy a német nemzeti államba behatoljanak, személyükben nem adták fel zsidóságukat, mint az említett kikeresztelkedettek, de egyben nem akartak, vagy nem tudtak úgy fellépni sem, mint a fent elemezett három zsidó csoport valamelyikének exponensei. Ezek egymagukban jártak és összefüggésük az ősi hittel legtöbbször a tiszta véletlenül alapult. A sort a már említett Gabriel Riesser kezdi meg, aki egyidőben harcosa egy a német egységnek, mint a zsidó emancipációnak és akit még mindig összekötött a zsidósággal bizonyos politikai kollektív érzés. A jog egyszerű tanulmányozásából való felszárnyalása — hiszen az egyetem látogatása a megtanultak értékesítésére semminemű gyakorlati lehetőséget nem nyújtott még, mert az ügyvédi, bírói, docensi állások a zsidók elől el voltak zárva — egészen a frankfurti német nemzetgyűlés első alelnökségéig 1848-ban, a forradalmi év után, ez a karrier meszeszerűnek látszik és bizonyoságot látszik tenni hordozójának zseniálítása mellett. Ez azonban a valóságban nem így van. Riessert felledítették, nem pedig felemelkedett. A zsidók számára nem volt más lehetőség, mint az, hogy vagy elnyelje, vagy a magasba dobja őket a

hullám. Még világosabban: a környezet szorongató és befolyásoló hatalmái; s ezeknek még mindig fenálló gátló intézkedései az állampolgárok átlagos színvonala alá nyomták le a zsidókat. Ugyanekkor azonban egy kicsiny, de évről-évre növekvő vezéri rétegét, akarata ellenére is gyakran, kényszerítették, hogy e színvonal fölé emelkedjék. A 19. század zsidósága számára nem volt normális helyzet. Vezérnek kellett lennie, vezérnek akarata ellenére, ha egyáltalában a maga teljességében akarta élvezni életét. Ez a jelenség sokban megmagyarázza a német-zsidó vezériséget az állam politikai megformálásában való aktív részvétel tekintetében. Riesser egyéni, minden vonatkozásban közepes figurája akkor vált legjobb dokumentumává ennek a gondolatmenetnek, amikor szívesen, ugyszólván megkönnyebbült lélekzettel hagyta ott a nagy politikát, mihelyt ezt tehette és végre egy ügyvéd lehetségessé vált pozíciójával szülővárosában megelégedettnek jelentette ki magát. Onnan követi legtöbbszörre csak passzív érdeklődéssel az egységes német állam felépítésére irányuló előkészületeket, amelyek befejezését már nem tudta megérni.

Bamberger és Lassalle

De más zsidók aktív munkásai voltak a műnek. Az 1848 előtti előfutártól, Jakobytól és barátjától, Steinleintől eltekintve (ez utóbbi mint zsidó vallásbölcsező is jelentős) e helyen elsősorban Lassalle Ferdinand, Bamberger és Lasker neveit kell megemlítenünk. Lassalle, a német szociáldemokrácia megalapítója, köztudomású tragikus vége előtt — egy nemesi szerelmi történetből kifolyólag párban esett el, — többi bizalmas beszélgetést folytatott Bismarckkal, amely beszélgetésekre nem szívesen hagyta magát később a nagy kancellár Bebel által emlékeztettetni. A szövetség, amelyet Lassalle a porosz miniszterelnöknek felajánlott, ama fögondolaton nyugodott, hogy az államnak felülről, a munkásságnak pedig alulról kell a középen levő kapitalista polgárság ellen összefogni. Állami szociálpolitika és általános választói jog volt a két feltétel, amelyet Lassalle a munkásság nevében, de felhatalmazása nélkül Bismarcknak szabott a porosz állam támogatása fejében. Már Lassalle korai halála előtt e tárgyalások elvesztették tulajdonképpen időszerűségüket, de meg kell állapítani, hogy Bismarck később Lassalle mindkét tanácsát politikájának kardinális pontjaivá tette: az általános választói jogot megadta már az 1869. évi észak-német birodalmi gyűlésen, később a német birodalmi gyűlésen, a szociálpolitikát pedig az 1880. évi „császári izenet”-tel vezeti be.

Ludwig Bamberger hasonlóképpen forradalmi eredetből jutott el a német nemzeti állampolitikáig. Mint az 1848–49. évi forradalmak részesét Mainzban in contumaciam halálra ítélték. Később Brüsszelben és Párizsban élt mint bankár és nagy vagyonra tett szert. Bismarck amnesztíája következtében visszatért hazájába és a német valuta, valamint a német birodalmi bank létesítésénél igen nagy szolgáltatokat tett. Hasonló értelemben működött Eduard Lasker, aki — Rudolf von Bennigsen mellett — mint a nemzeti liberális párt vezére az egységes német birodalom megteremtését célzó előmunkálatokban segédkezett. Lasker politikai pályafutása a Bambergeréhez hasonlóan három korszakra terjed: az első és a második ellenzékben a hivatalos Németországgal szemben, a harmadik lojális együttműködésben vele.

Lasker halálával a zsidóság aktív részvétele a német nemzeti államban új, ugyszólván anonim stádiumba kerül. A Riesser analízisé-nél megjelölt kivételes állapot, amely akarat nélkül is vezériséget kény-

szerített ki, egyrészt bizonyos normalizálódás következtében eltűnik, másrészt az erőteljesen előtérbe lépő Stöcker-féle antiszemita irányzat a zsidóság személyes előtörését megnehezítette. A zsidó tömegek ez alatt a viszonylagosan jómódu polgárságba szivódtak fel, de szociális helyzetük dacára, mint választók, inkább huztak a baloldali polgári pártokhoz mint a többnyire antiszemita programu jobboldalhoz.

A világháború után

Ez az állapot alapvetően változik meg ismét a világháború és az azt követő forradalom után. A köztársaság olyan erőket vetett fel, amelyek eddig az államvezetésből többé-kevésbé ki voltak zárva és az 1880-tól számított fejlődés folyamata érthetővé teszi, hogy közöttük viszonylagosan nagy számban voltak zsidók és hogy senki sem állott közülük inkább jobb oldalon, mint a német demokrata párt.

Azok között a zsidók között, akik most az első vonalba léptek mindenek előtt Hugo Preuss, a német birodalmi alkotmány szerzője és Walther Rathenau, a német gazdasági, később külügyminiszter kerültek a világ nyilvánosságának teljes fényébe. De a szerencsétlen végű, forradalmi kísérletek, különösen Délnémetországban, több zsidót számoltak vezéreik között. Elég ha csupán Ernst Toller, Kurt Eisner és Gustav Landauer nevét említjük. Míg ezeknél az utóbbi kísérleteknél az a helyzet, hogy egy szubjektive ugyan forrón szeretett, de alapjában véve mégis idegen népre akartak alkalmatlan eszközökkel egy nem hozzája mért élettritmust és tuleröltetett tempót rákényszeríteni, ami nem végződhetett másként, csak tragikusan; addig Preuss és Rathenau fáradozásaiban a német nemzeti államban való zsidó részvétel két más komponensét látjuk, melyeket most, visszafelé értelmezve, már előbb megfigyelhattunk. Az egyik a német egység-állam akarása, a központi unitarizmus, amely a zsidóknak a politikába történt első belépése óta, Jacobytól és Riessertől elkezdve, Laskeren, Bambergeren és a kitért Simonson keresztül Preussig halad. A másik vonás a kozmopolitizmus, amely éppen úgy Rahelnél, mint Rathenaunál a német ügy szolgálataiba való állást célozza. Amikor Rathenau a világ népei előtt tartott nagy beszédében előkészítette Németország felvételét a Népszövetségbe, amely beszédét maga fordította át és mint tökéletes európai, reprezentálta hazáját, akkor benne ugyanannak a szolgáltatnak a transzpozícióját látjuk, amelyet a világpolgárnő Rahel végzett el annak idején Goethe számára.

A közös forrás

E két eltérő, de kiinduló pontjában mégis összefüggő vonalnak forrását most már nem olyan nehéz felfedezni. Egy titkos, még hordozói által sem észrevett zsidósági maradványban rejlik ez. A zsidó azt hihette, hogy az egységes, nagy német birodalomba észrevétlenül felszivódhatik, viszont annál nehezebb a legszűkebb, a törzsi és táji alászínezésű környezetben csak úgy könnyedén asszimilálódni. És ha a közösség egész emberiséggé szélesbedik ki, akkor helye biztosítva van. De e két, pozitive és negative értékelendő motívumon kívül van egy harmadik, amely kétségtelenül negatív és amely Lassalle halálától ugyyszólván észrevétlenül Walther Rathenauig huzódik. Lassalle, aki egy nemesi hölgy miatt vívott párbajban megfutott saját munkájától, aki egy általa ostrom alá vett, de titokban szeretett feudális kaszt halálnemét választotta magának, aki saját vallomása szerint, az alsóbb világot csak azért mozgósította, mert a felső világgal, dacára Bismarck-

kal történt kísérletezéseinek, nem tudott zöld ágra vergődni, Lassalle közvetlenül Rathenau mellett áll, aki az intés ellenére is minden védelmet elhárít és akit oly korán szakítottak el művétől. Bismarck tudta volna magát védeni és ilyen esetben hagyta volna magát védeni, mert neki nem volt szüksége arra, hogy az ellenséges világ előtt a „zsidók bátorságával” demonstráljon. Ő művének mélyebb, természetesebb hitében élt, a lélegzés és atmoszféra egy más biztosságában; még ellenfele is kézzel foghatóbb és érthetőbb volt a számára, mint amazoknak a zsidó politikusoknak a párttestvér, vagy barát. A német zsidóság utjain 1760 és 1930 között két vezető politikusának holtteste fekszik.

De éppen Rathenau érezte meg az utat, amely egy százhatvan éves kísérlet teljes összeomlásából egy új — régi jövőbe vezet. Leveleiből és naplójából olvassuk, hogy életének utolsó napjaiban kezdte el a tórát héberül tanulmányozni. Hatalmasan csengenek az ősi szavak ezer isten és bálvány befogadására kész, de az egy isten hire elől elzárkózott fülébe. Megragadóan írja le a hatást egy hasonlattal, amely még áruló módon esztétikai, de mégis megkísérli mégis a német kultúra örökörtékü tartalmának a legbensőbb emberinek vonatkozását a zsidón keresztül kifejezni: mint Beethoven kilencedik szimfóniája hangzik fel előtte héberül a tóra.

FRANCIÁK ÉS ZSIDÓK

BCU Cluj / Central Irta: Dr. LIGETI ERNŐ tv., Cluj.

1.

Harmincezer német zsidó menekült Franciaországba és azt mondják, Párizsban egy egészen új zsidó negyed alakult. Ha a művelt emberiség el tud majd érni valamit a németországi zsidóság érdekében, úgy azt bizonyára elsősorban Franciaországnak köszönheti. A francia forradalom adta meg annak idején az első lökést az európai zsidóság egyenrangusításának érdekében és a francia szellem az ma is, amely még hinni tud az egyenlőségben, a szabadságban, demokráciában és felül tud emelkedni faji előítéleteken. Nem mintha a francia lélekből hiányoznék a nácionálizmus. A francia nemzetiség gondolata mélyen gyökeredzik a tudat alatt, azt nem szükséges felrázni, életre galvanizálni különböző „stimulánsokkal”. Még csak azt sem lehet állítani, hogy a franciában ne volna egy csipetnyi — egyes pártoknál és társadalmi osztályoknál jódag — antiszemitizmus. A Dreyfuss-pör óta bizonyos halvány antiszemitizmus mindig kísért a francia életben, ez azonban nem jelenti, hogy a zsidók ne tudnának egyformán elhelyezkedni minden politikai pártban. Ahogyan Clémenceaunak megvoltak a maga zsidó miniszterei, úgy megvannak a baloldali radikálisoknak is — ma is két zsidó miniszter ül a francia kormányban. Leon Blum a szociálisták vezére, Mandel pedig a szélső jobboldal ismert korifeusa. A francia zsidóság tevékeny részt vesz a közéletben és nem képzelhetünk el eshetőséget, hogy Franciaországban valaha is megismétlődhessék az, ami Németországban történt.

2.

Franciaország — világviszonylatban — sokat tett a zsidóságért, de a francia zsidóság is sokat tett Franciaországért. Hogy csak egy példát említsünk: az Alliance Israélite Universelle Keleten, Ázsiában és a Balkánon a francia nyelvnek és irodalomnak közel két évszázadon keresztül felbecsülhetetlen szolgálatokat tett. Hogy a világháboruban kivették részüket hazájuk védelmében, ez csak természetes. Derekasán vették ki részüket, Foch marsall tulás nélkül mondhatta Észak-Amerikában egy rabbiküldöttség előtt: „Vous avez raison d'être fiers de votre race.“ Még Barres, az integrál-hazafiság legmarkánsabb egyénisége is Franciaország különböző szellemi családjai című könyvében a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott a francia zsidókról. De ne beszéljünk a háborúról, a Makkabeusok hősiességéről. A francia zsidóság a multban, a béke évadján szellemóriásokat tenyészített ki, mint például Rachel, Halévy, Cézár Frank, Bergson, Bizet, Sarah Bernhardt, Gustave Kahn, Porto Riche, Catulle Mendes, Bernstein, stb. Nincs szellemi területe a franciáknak, ahol a zsidók maradandót ne teremtettek volna — ezt még a legdühösebb antiszemiták is elismerik. Viszont e tények megcáfolhatatlan volta ellenére a francia zsidók úgy szólván más utat sem járnak, mint a maradék nélküli asszimilációét.

3.

Pedig a hurrapatriotizmust, amely elkeni teljesen a zsidóságot és megjátssza magát pápábbnak a pápánál, a francia közszellem is elítéli. Érdekes tünet, hogy a zsidóság elitje Franciaországban maga is érzi, hogy a maradék nélküli asszimiláció aligha lehetséges. Olyan renacionálizálási törekvésekről, amelyek a középeurópai zsidóságot visszavezették a zsidó nemzetiség tudatába, francia földön egyelőre nincs szó. Ez azonban nem jelenti, hogy a francia zsidók előtt közömbös a Palesztina-mozgalom és megállapítható, hogy e mozgalmat ők már évekkal ezelőtt felkarolták. Nem véletlen, hogy a palesztinai kolonizáció élén Edmond de Rotschild, a francia Rotschild-ház széniorja áll és az sem véletlen, hogy Reinach Salamon, a híres művészettörténész, az Institut tagja, a Palesztina-otthon mellett tartott fulmináns beszédek. A Balfour-deklaráció közvetlenül nem érinti a francia zsidókat. De a Palesztina-otthon igen. Az emigráció kérdése Erec Jisráél-ba — idegen téma nekik, de a zsidó szellem felébredése, a judaisztikus és a latin gondolkodásnak a szintézise egy sereg igen kiváló író foglalkoztat. Spire, Fleg, Bloch, ezek az igazán kiváló francia-zsidó szellemiségek tudatosan keresnek zsidó témákat, tudatosan merülnek el a zsidó történelem tanulmányozásába és meg kell állapítani, hogy a keresztyén francia közvélemény e törekvéseket a legnagyobb elismeréssel és érdeklődéssel kíséri. Franciaországban ma a modern judeo-szellem megneemesedett művészi formák között jelentkezik és hogy a német események után még fokozottabb mértékben lesz ez így, az minden esetre valószínű.

4.

Ha a német emigráció nem Párizsban ütötte volna fel a sátrát, olyan igazán ritka érdekességű folyóirat, mint a „Les Juifs“ alig-

ha látott volna napvilágot. A német és francia zsidó írók dolgoznak számról-számba e lapba, amely nem is lap, hanem két hónaponként megjelenő vaskos könyvterjedelmű Sammelbuch. De a „Les Juifs” csak egy tünete a meginduló zsidó-francia irodalomnak. Most már egy sereg könyvkiadó vállalat, folyóirat létesült, amelyek francia nyelven hirdetik, hogy van még szellemi alkotó erő a zsidó népben. Ez az irodalom nem német-ellenes, nem propagandisztikus, mert ilyen negatívumokra nem lehet mozgalmakat építeni. Pozitív programot ígér és ad, olyan programot, amely nem jelent árulást a vendéglátó fajjal szemben, nem jelent árulást önmaga fajtájával szemben sem, csak őszinteséget, remélhetőleg mindkét oldalról.

Távolmaradhatnak-e a nővérek a páholymunkától?

A Salom páholy 1933 okt. 10-i ülésén elmondotta
Dr. Vass Zoltán tv.

Kedves Nővérek, szeretett Testvérek!

A régi Rómának akkoriban, amikor Karthagóval élet-halál harcban állott, volt egy híres politikusa, az idősebb Cato, aki valahányszor szólásra emelkedett a szenátusban, bármiről is beszélt, kivétel nélkül minden egyes beszédét így fejezte be: „Ceterum censeo Carthaginem esse delendam” — továbbá azt javasolom, hogy Karthagot el kell törölni a föld színéről.

Nekünk zsidóknak is kell, hogy legyen ma egy ilyen stereotyp témánk. Csakhogy nekünk ezzel kell kezdenünk mindent, bármiről is legyen szó, ha nővérpáholy alakításáról is. És ez az; hogy olyan időket élünk, melyek az ujkori zsidó történelemben példa nélkül valók. A mifelénk eddig inkább rapszódikusan felvillanó antiszemita heccек után most már a szisztemásan megszervezett antiszemitizmusnak az örülettel határos tobzódását látjuk nyugati, kulturállamoknak ismert országokból fenyegetően közeledni.

Ez természetes következményképpen és szükségszerűen egy ugyan- csak szisztematikusan megszervezett defensiv megmozdulást kell, hogy kiváltson a zsidóságból s ilyen nehéz időkben a BB páholysok, melyek a zsidó társadalomnak vezető faktorai és mint ilyenek, minden társadalmi megmozdulásban a vezetés és kezdeményezés szerepét töltik be, egy szemernyi energiát sem nélkülözhetnek és hagyhatnák kihasználatlanul s ezért munkájukba a nővéreket is be kell, hogy vonják annál is inkább, mert nővéreink közt hatalmas értékek vannak, megfelelő munkaterület nélkül.

De nem vészharangokat akarunk itt megkongatni, nem alarmirozni akarunk. Minden páholy fejlődése folyamán elérkezik egy időponthoz, amikor a normális páholymunka biztos és eltéríthetetlen vágyakon halad már, s ilyenkor igyekszik a maga céljai számára újabb

és újabb pontokat megnyerni és a BB-munkába belevonni. Ezt az etap-
pot elérték már nagymultu külföldi páholyok s így alakították meg a
maguk nővérpáholyait régtől fogva, tehát még nyugodt, normálisnak
nevezhető időkben és elérte ime ezt a fejlődési fokot, a mi aránylag
fiatal páholyunk, a cluji Salom-páholy is, mely a 7 erdélyi páholy kö-
zött a legidősebb. A nővérpáholyok megalakításában a kezdeményezés
múltán indult tehát tőlünk ki és meggyőződésem, hogy ez a mai ülé-
sünk az egész erdélyi, talán az egész romániai zsidó társadalom törté-
netében és fejlődésében fontos határkövet jelent.

Magunkra vagyunk utalva és ha önmagunkat meg nem szervez-
zük, testvér vagy nővér, most már mindegy, akkor nem tudunk ered-
ményes munkát felmutatni. A napokban hallottuk egy külföldi testvé-
rünkötől, hogy még a szabad és liberális Amerikában is megvan az
antiszemizmusnak az a speciális, de nem kevésbé elszomorító fajtája,
hogy hivatalosan, vagy keresztényekkel közös munkaterületen nincsen
ugyan zsidókérdés, de magánéletébe, családi köréhez zsidót nem enged
közel az amerikai. Hisz ez a körülmény volt az, ami a BB Rendnek,
egy homogén zsidó társadalomnak megalapításához vezetett annak
idején éppen Amerikában, ahonnan Rendünk eredetét vette.

Ha homogén zsidó társadalom, akkor asszonyaink ebből nem hiá-
nyozhatnak, akiket speciálisan a zsidó férfi ősidőktől fogva mindenkor
magával egyenrangú félnek ismert el, akkor is, amikor más fajták
rabszolgasorba való, másodrendű társadalmi lénynek tartották a nőt.
De én tovább megyek. Nemhogy egyenrangú fél a zsidó nő a férfivel,
hanem egyes területeken egyenesen supremáciát mutat rátermettség-
ben, tapasztalatban és hozzáértésben. És ilyen területek olyan szociá-
lis és kulturális téren akadnak, amelyek éppen a BB páholyok mun-
kaprogramjához tartoznak.

De mi is az a bizonyos „közélet“, amelybe a családi élet kereteit
áttörő asszonynak ki kell lépni? Egy absztrakt, egy személytelen kol-
lektív társaság, ahol már nem is annyira subjektummá, mint inkább ob-
jektummá válik az illető. Éppen ez a bizonyos foku személytelenség, a
közös céloknak való feltétlen alárendelés az, ami egy kollektív meg-
mozdulást egyetlen egészszé képes formálni. Csakhogy ezeket a cso-
portosulásokat — legalább minálunk — eddig mindig férfiak alakítot-
ták meg, magukra szabták, maguk és maguknak csinálták. Már pedig
egy kollektív megmozdulásban az a biológiai adottság, hogy férfiakból
vagy nőkből áll-e, cseppet sem közömbös tényező. A nemeknek ez a
determináltsága determinálja egyszersmind egy ilyen társadalmi meg-
mozdulásnak — mint amilyen a most megalakulandó nővérpáholy is
— a karakterét. Ezért fog kelleni nővéreinknek ezt a nővérszervezetet
saját maguknak megcsinálni, a saját testükre szabni és ezért nem hin-
ném, hogy sikerülne teljesen a férfitáholy kaptafájára ráhuzni. Is-
merve nővéreinket, meggyőződésem, hogy ez a legteljesebb mértékben
sikerülni fog nekik, ha nem is ígérkezik a legkönnyebb munkának és
bizonyos időt fog is igénybe venni.

A ZSIDÓSÁG ÉS A SPORT

Irta: Dr. ERŐS VILMOS tv., C'uj.

„Az élet az embert bizonyos foglalkozásra hívja vagy kényszeríti, amely azonban testi vagy lelki képességeinek csak egy részét köti le. Az egyoldalú foglalkozás kárára válik az egész embernek: aki csak testi foglalkozást űz, annak szelleme, aki csak szellemileg tevékenykedik, annak egészsége hanyatlik le. Az a tevékenység, amely az egyén hivatásos foglalkozásának egyoldalúságát kiegészíti, az egyént annak káros következményeitől megóvjva és közelebb juttatja a testi és szellemi tökéletességhez: a sport.“

Az egyoldalú hivatás, amelynek megélhetésünkért szolgálunk: komoly munkánk. A kiegészítés, amelyet egyéniségünk megkíván: derűs játékunk. A sportnak ez a meghatározása fedi a szó eredeti angol értelmét, amely játék-kedvtelést jelent. Az emberi lélek át tudja alakítani a komoly munkát játékká, viszont a játékot élethivatássá is. (Professzionizmus.)

Nem feladatunk itt a sportok különböző fajairól, a szellemi és testi sportokról beszélni, csak megjegyezni kívánjuk a fentiekhez azt is, hogy a sport fogalma, mint minden a világon, állandóan változó. Fegyelmezett időtöltésnek mondja egy modern író, viszont a Lőpécében megjelent „Geschichte des Sport aller Zeiten- und Völker“ című munkában oldalakat találunk az északamerikai skalpozás sportjáról és az uj-guineaiak embervadászatáról.

Ma már nem sport a skalpozás és embervadászat, bár talán inkább van divatban mint századokkal ezelőtt, de nem sport, mert nem visz közelebb a tökéletesség felé és cseppet sem derűs játék. Inkább életnek lehetne nevezni.

A sportüzők és sportbarátok száma a föld minden országában napról-napra növekszik. A modern kulturéletnek ma már lényeges alkotórésze a sport és a legtöbb esetben helytálló az a megállapítás, hogy az emberiség gazdasági és politikai sorsát irányító nemzetek rendszeren vezető szerepet visznek a sportban is.

A sport egykoru az emberiséggel. De míg a primitív ember kedvtelésből futott, ugrott, súlyt-követ dobott, uszkált a vízben stb., a történelmi kor embere már tudatosan űzi a sportot, főként mint harci játékot. A különbség a régi és modern sport között e tekintetben csak ott van, hogy — „a régi sport inkább puskaporszagu, a mai a civilizáció hatása alatt megparfomósodott.“ A harci jelleg ma már csak szimbólum, bár a történelem azt bizonyítja, hogy a művelt nemzetek sportpártolása jórészt annak tudható be, hogy ilyen módon akarják harcra edzeni a fiatalságot.

Érthető, ha egyesek félnek a sport elmilitarizálódásától.

A harc elemén kívül még egy érdekes viszonylatot kell tanulmányoznunk akkor, amikor a sport és a zsidóság összefüggéseit kutatjuk: a vallás és a sport kapcsolatait. Mindjárt megállapíthatjuk, hogy az ősi, u. n. pogány vallások jobban kedveztek a sportolásnak, mint a keresztény vagy akár a zsidó vallás is. Az egyiptomfiak, babilonok és asszírok képzőművészeti emlékein talált sportképek csodálatos plasztí-

kával mutatják a labdajátékok, birkózás, box, torna és vívás ötudatos művelését. A vallási ünnepek mindig sportrendezvényekkel állottak kapcsolatban az ókori népeknél. A kereszténység elterjedésével eltűnt az ókori sportkultúra, mert a földi siralomvölgy eszményét hangoztató keresztény világnézet ellenszenvvel viseltetett a gimnasztika és általában a sport iránt.

A zsidó vallás ősi formájában szintén nem kedvezett a sportnak. Ha a bibliában találunk is olyan adatokat, hogy a zsidó nép is sportolt, — utalunk itt Dávid és Góliát parittyapárbajára, Jákob és az angyal birkózására stb., — kétségtelen, hogy a zsidó vallásnak tiszta monoteizmusa, a pogány kultusszal szakító és az ellen irányuló tendenciája nem kedvezett sem a környező népeknél divó, sem a görög sportkultúra fejlődésének Judeában. Pedig a zsidó nép ősi hazájának megtartásáért, majd visszaszerzéséért vívott harcaiban jó katonának, kitartó edzett anyagnak bizonyult. A Makkabeusok, a zsidóság nemzeti hősei, forradalmárok, de nem sportolók. Ami sportot a zsidóság ókorbeli történetében feltalálunk, az a görög iskolákban nevelkedett előkelő ifjak sportolása, ez azonban exkluzív jellegénél fogva nem hagyott maradandó nyomokat.

A sporttörténelem fejlődésén átugorva csak megemlítjük, hogy a középkor sportja tulajdonképpen csak katonai sport volt, a nemes ifjú nevelésének ugyyszólván egyetlen tárgya a testnevelés. A lovagi torna is e kor sportjának produktuma. A zsidóság népi életének legszomorubb korszakát élte ebben a korban. Kétségtelen, hogy a gettóban nem sportoltak. Bizonyos azonban, hogy a zsidóságban már ekkor is megvoltak azok a tulajdonságok, amelyek a legújabb korban az egész zsidóság öntudatos és a kulturemberen tulmenő speciális sportszeretetét maguk után vonták.

A sport ujkorra a XIX. század utolsó évtizedeire esik. Ugyanarra az időre, amikor a zsidóságot emancipálják és szabad mozgást, szabad életet nyer. Természetes tehát, hogy a sport fokozatos fejlődésével párhuzamosan észlelhetjük a zsidóság fokozatos bekapcsolódását a sportba. Hamarosán kitűnik, hogy a zsidók nemcsak a szellemi kultúra terén vezető szellemei az emberiségnek, hanem a testi kultúra fejlesztésében is elsőrangú szerepet játszanak.

*

Mi az, ami a zsidóságot a sport felé vonzza, ami valóságos faji sajátossággá tette a zsidó számára a sport szeretetét? Nehéz analizálni azt a komplexumot, azt a sok ható erőt, amely ezt kialakította. Elsősorban a „mens sana in corpore sano” felismerése, meglátása annak, milyen kedvező hatást gyakorol a sport az egyének és a tömeg lelkére is. Másodsorban a zsidóság mind fokozottabb törekvése és vágyódása a tisztaság, az egészség felé. Fontos tényező az a tudat is, hogy a sportban leghamarább tűntek el azok a korlátok, amelyekkel a zsidóság felszabadulása után is életének minden más megnyilvánulásában annyiszor találkozott. A zsidó nők sportszeretében viszont szerepet játszik a divat és a szépség felé való törekvés is.

A zsidóság sportolása ebben a korban, az asszimiláció idejében természetesen nem jelentkezhettek egységként. A zsidó ifjak százai és ezrei sportolnak, de nem mint zsidók, hanem mint annak a nemzetnek

a fiai, amelynek hazájában éltek. De nem is ez a fontos. Az a tény, hogy a világháboruban a zsidóság olyan hőiesen harcolt, olyan hihetetlen energiával tudta elviselni az emberfölötti fáradalmakat, arra mutat, hogy a zsidóságban már a háborúelőtti években általánossá vált a sportolás tudata és felismerése.

A statisztika feladata felsorolni az egyes nemzetek legkiválóbb zsidó sportolóinak neveit, teljesítményeit, — alább össze is foglaljuk a rendelkezésünkre álló adatokat, — ha ugyan módja van rá mindenütt megállapítania a bajnokokról, hogy zsidók-e? Még jól emlékszem Vázsonyi Vilmos egy ragyogó vezércikkére, amelyet az 1908. évi londoni olimpiász után írt e címmel: „Weisz és Fuchs“. Nemzeti hősként ünnepelték Weisz Richárdot és dr. Fuchs Jenőt abban az országban, ahol az antiszemitizmus akkor sem volt épp hontalan. Ünnepeltek a magyarok, de külön ünnepeltek a zsidók is.

Hol vagyunk ma már ettől? A háboru utáni konvulziók új embereket teremtettek belőlünk és megalkották a zsidó sportsmant is. A zsidó népi és nemzeti mozgalom hozta létre az egész világon a zsidó sportegyesületeket, melyeknek célja nemcsak a zsidó sportolók egyesítése, hanem belevonni a sportba azokat a rétegeket is, amelyek addig a sportról még csak nem is hallottak. Szociális és kulturfeladat ez, amely túl politikán és minden nacionalista vagy internacionalista mozgalmon és szándékon, a jóért és nemesért lelkesedő zsidóság támogatásával találkozók. Ma már mindenki felismeri a célt; egyesíteni kell az új generációt és azt a réteget a zsidó sportegyletek zászlai alá, amelynek gazdasági helyzete nem engedi meg egyébként a sportolást és nem is találhat helyet exkluzív vagy legjobb esetben a zsidókkal szemben közömbös egyesületekben.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Végezetül egy kis statisztika a zsidó sportolók leghíresebbjeiről. A modern „Muskeljudentum“ ép abban a sportban termelte ki az első híres zsidó sportolót, ahol legkevésbé hinnők: a boxolásban. Daniel Mendoza volt az, aki 1784-ben angol bajnok volt, az egyetlen zsidó nehézsúlyú világbajnok. Az egykori krónika írja, hogy Mendoza 43 éves korában a fiatal Harry Leet 53 menetben győzte le. Híres volt a maga korában „Dutch Sam“ (Samuel Éliás) is, aki 1801-től 1814-ig minden ellenfelét legyőzte. Angol forrásunk felemlíti Joe Choynski nevét is, aki egy ízben a későbbi néger világbajnokot, Jack Johnstont is knock-autolta. A háború utáni idők legnagyobb bajnokának Jack Dempseynek is zsidó vér folyik az ereiben. Híres zsidó ökölvívók még Max Rosenbloom, Ted Kid Lewis, Mason, Perez, Tendler és a németek közül Friedemann és Selig, akit Hitlerék most megfosztottak a közép- és kisnehézsúly bajnoki címétől.

A birkózásban a már említett Weisz Richárdon kívül leghíresebbek a Czyganievicz-fivérek, a hivatásos birkózás felejthetetlen művészei. Az amatőrök közül a dán Kurland, aki Los Angelesben második és az osztrák Hirschl, aki a nehézsúlyban szintén második lett az olimpián. A súlyemelés világbajnoka, Haas szintén zsidó.

A többi sportágakról szólva 1924-ben a párizsi olimpián az angol Abrahams személyében zsidó nyerte a klasszikus 100 méteres síkfutást és ugyanott az amerikai Scholz a 200 méter zsidó világbajnoka.

Kiviat, a legnagyobb amerikai középtávfutók egyike épp úgy zsidó, mint a finn Katz, aki Párizsban tagja volt az 5000 méteres csapatversenyben győztes finn együttesnek és második lett a 3000 méteres akadályversenyben. De zsidó Hampson is, a los-angelesi olimpia hőse, aki sohasem hitt világrekord alatt győzött 800 méteren és Carr, a 400 méter világbajnoka is. Zsidók Meyr Prinstein, az 1904 és 1906-os olimpiák amerikai távolugró bajnoka, nem árja dr. Peltzer, az új német atléták közül még Simon, Nathán, és ki tudja hányan, a magyar atlétika bajnokai közül a Gerő fivérek, Madarász, a diszkoszdobó és még sokan mások. Engelt, a cseh 200 méteres főiskolai világbajnokot is meg kell említenünk.

A vivósport bajnokai közül dr. Fuchs után dr. Gombos, Petschauer Attila, Kabos Endre és a dán Ossier, legismertebbek, továbbá a hölgyvivás német világbajnoknője Helene Mayer, akinek ma már versenyeznie sem szabad.

A teniszsport nagyjai közül Lacoste, a francia sampion, Prens Dániel, a németek híres Davis-cup játékos, Hecht az idei cseh és lengyel bajnok, de Morpurgo báró, a kiváló olasz mesterjátékos az előttünk is ismert nevek.

Az uszásban az amerikai Kojac, a hátuszás olimpiai bajnoka és világrekordere a legismertebb. A magyar uszók közül Székely, a legjobb európai sprinter, a magyar vízipóló világbajnok-csapata kapusa Bródy István, akit a világ legjobb kapusának tartanak és zsidó volt a magyar uszó és vízipóló-sport megteremtője, Komjádi Béla is.

Külön tehetségük van a zsidó sportolóknak a futballhoz is, s különösen a magyar futball játékosai közül volt sok zsidó válogatott: Konrád Kálmán és Jenő, Braun Csibi, Hírzer, Blum, Nemes, Guttmann, Molnár, Ohitz, Mandl, Sternberg.

A téli sportokban az amerikai Jaffe neve emelkedik ki, aki 1932-ben a Lake Place olimpián két távon is legyőzte a híres korecsolyázókat.

A ping-pongról ne is beszéljünk, ez már valóságos nemzeti sportja a zsidóknak. A magyar világbajnokok: Jakobi, Mechlovits, Barna, Szabados, Kelen, Glanz, stb. kivétel nélkül zsidók, de a többi nemzetek legjobbjai is azok ebben a sportágban (Liebster, Flussman osztrák, Kohn cseh, Hagenauer francia.)

A statisztika természetesen nem teljes. Különösen a nyugati országok sportolói közül nehezen állapítható meg, kik közülük zsidók. De a felsorolt nevek is beszélnek helyettük.

*

A sport jellemfejlesztő, fegyelmező ereje és hatása kétségtelen. A sportsman lelkében a magasabb cél felé való törekvés tisztultabb erkölcsi felfogást alakít ki. A sport nivelláló hatással van arra a közösségre, melyet összehoz. Társadalmi és világnézeti különbségeknek nincs helyük a sportban és talán ez az egyetlen terep, ahol az egész zsidóság találkozhatik. Ma sokkal inkább, mint valaha szükség van arra, hogy a zsidó társadalom sportszerűen éljen és sportszerűen megszerveztessék.

Dolgozzunk mindnyájan, hogy ép zsidó testet adjunk az ép zsidó léleknek!

TATIGKEITSBERICHTE DER LOGEN

AHAWA — BRAŞOV:

Die Loge hat ihre Tätigkeit mit dem 1. Sept. wieder aufgenommen und hielt trotz der infolge der Hohen Feiertage eingetretenen Festeszeit ihre ordentliche Sitzungen ab. Auf der Tagesordnung standen die Berichte über die Ferialtätigkeit, wie auch gediegene Vorträge bzw. Referate des Br. Mentor Dr. Ernest Deutsch über: „Führerprinzip oder Bruderliebe?“, des Br. Robert Weinbeg der w. „Lumina“ in Bucuresti, über den letzten Zionisten-Kongress und die Makkabi Wettspiele in Prag und des Br. Pr. Ionel Mihalovici, über: „Die Bekämpfung des Antisemitismus.“

Der Vortrag des Br. Dr. Deutsch befasste sich mit der Frage, ob das Führertum, wie es heute als politischer Faktor in dem Leben der Völker in Erscheinung tritt, in unserem Orden und in den Logen erwünscht und möglich sei? Die Beantwortung ist eine verneinende, denn der Jude lässt sich nur überzeugen, aber nicht blind führen, daher müssen auch weiterhin die drei Grundprinzipien unseres 1. Ordens: Wohlwollen, Bruderliebe und Eintracht, unsere Leitsterne bleiben. Der Vortrag des Br. Pr. Mihalovici befasste sich mit den derzeitigen Erscheinungsformen des immer stärker werdenden Antisemitismus, gegen welche wir mit allen unseren Kräften kämpfen müssen. Nach der anschliessenden Diskussion wurde eine mehrgliedrige Kommission zur weiteren Behandlung der aufgeworfenen Fragen eingesetzt.

Der Logenbesuch ist zufriedenstellend.

AWODA — TARGU-MURES:

Die neue Logen-Session begann mit der Ausarbeitung eines ausserordentlich hochwertigen Kulturprogrammes. Dieses soll nun durch den unter der Aegide der Loge wirkenden jüdischen Klub verwirklicht werden. An dem von Br. Präs. Dr. Ludwig Löwenstein und Br. Vizepräs. Béla Révész verfertigten Programme sind auch die Schwesterlogen, insbesondere zahlreiche Mitglieder der Clujer Schalom-Loge beteiligt. Eines dieser Mitglieder, Br. Vizepräs. Izsó Diamant, hat seinen Vortrag „Wege der Kunstentwicklung“ schon gehalten. Br. Vizepräsident Izsó Diamant berichtete in der Sitzung der Schalom-Loge vom 24 Okt. über den warmen Empfang der ihm seitens der Avoda-Loge, und ihres Präsidenten Br. Dr. Löwenstein zuteil wurde. Ihre erste geschlossene Sitzung hielt die Avoda-Loge am 18 Okt. ab bei welcher Gelegenheit Br. Präs. Ludwig Löwenstein einen Vortrag über „Die Bekämpfung des Rassentheorie-wahnsinns“ hielt.

EMUNA — TIMIŞOARA:

Die neue Session der Loge wurde durch die Sitzung vom 15 September eröffnet. Nach den Begrüssungsworten des Br. Präs. Karl Sperling, unterbreitete Br. Mentor Dr. Arthur Weisz das Programm der neuen Arbeitsperiode. Als wichtigste Aufgaben hebte er die Ange-

legenheit des Kulturfonds, die Organisation des Schulvereins und die Inbetriebsetzung der landwirtschaftlichen Farm hervor. Er wies auch auf die aktuelle Bedeutung der Palestinafrage hin, welche die Loge fortwährend beschäftigen soll. Br. Präs. Karl Sperling berichtete dann über den in der Angelegenheit der Bruderhilfe anlässlich des Brasover Logentags gebrachten Beschluss und über das Material der AG-Präsidialsitzung vom 25. Juni. Br. Székely referierte über das von der Loge aktiv unterstützte Tageskinderheim, zu dessen Zwecken 100.000 Lei zur Verfügung stehen. In der Sitzung v. 19. Sept. berichtete Br. Vizepräs. Ernst Vermes auf Grund seiner unmittelbaren Eindrücke in sehr wert- und inhaltsvoller Weise über den Prager Zionistenkongress, wobei er das Problem der Einwanderung der deutschen Juden nach Palästina genau darlegte.

JEZIRA — ORADEA

Den Kern der innern Logenarbeit bildet die Ansarbeitung einer neuen Geschäftsordnung, welche berufen ist die im Laufe von mehreren Jahren praktischer Arbeit der transsilvanischen Logen entstandenen Gebräuche zu kodifizieren, wobei alle Erfahrungen verwendet werden sollen, die in dieser Hinsicht in Betracht kommen. Parallel damit befasst sich die Loge selbstverständlich mit den ihr vom AG-Programm zugedachten Aufgaben und entwickelt eine erfolgreiche Tätigkeit um diese zu verwirklichen. In der Logensitzung vom 17. Okt. hielt Br. Dr. Rezső Kohányi einen wertvollen Vortrag über „Physische, diätische und sittliche Gesetze.“

SCHALOM — CLUJ

Die Loge hält ihre Sitzungen wöchentlich ab, auf deren Tagesordnung die ganze siebenbürgische BB-Bewegung betreffende Fragen stehen. Der Aufbau der schon gegründeten Schwesternorganisation geht mit gutem Erfolg weiter. Die Gründung selbst vollzog sich im Rahmen der Festsitzung vom 10. Okt. an der Brüder und Schwester gemeinsam teilnahmen. Das Programm wurde mit dem Vortrag des Br. Dr. Zoltan Vass, Präsidenten des Organisationskomitees, eingeleitet in welchem er über die Bestimmung der Schwestern im Ordensleben sprach und der harmonischen Zusammenarbeit der Schwestern und Brüder Erfolg wünschte. Darauf hielt Br. Präs. Dr. Eugen Kertész eine überaus inhaltsvolle und mit grosser Aufmerksamkeit verfolgte Rede über „die Frau als Zeitgenossin“, in der er auf die aktuellen Zeitprobleme, auf die der gegenwärtigen Lage des Judentums entspringenden Aufgaben, auf die Berufung des Ordens zu deren Lösung und auf die Bedeutung der von den Schwestern erwartete Hilfe hinwies. Br. Andor Leichtmann hielt dann über „den 90 jährigen orden BB.“ einen Vortrag. Er bot einen geschichtlichen Rückblick auf die Gründung und Entwicklung des Ordens und schilderte dessen gegenwärtige Struktur, ideologische Zielsetzung, praktische Aufgaben und insbesondere die Tätigkeit der transsilvanischen Logen. An diese Reden anknüpfend unterbreitete Schw. Anna Diamant den anwesenden Schwestern den Antrag, die Grundsätze der Organisationsstatuten festzusetzen.

zei und die Schwesternorganisation als gegründet zu erklären. Die vcl. Reichtum an Gedanken und Gefühlen bezeugende einleitende Rede der Schw. Anna Diamant machte auf die Zuhörerschaft einen tiefen Eindruck und der Antrag wurde einstimmig und ungeändert zum Beschluss erhoben. Gleich bei dieser Sitzung, wählte die Schwesternorganisation auf Antrag des Organisationskomitees ihre Leitung, deren Mitglieder am 18 Okt. zu einer ungezwungenen Besprechung zusammenkamen, um ihre Gedanken über das Arbeitsprogramm der Schwesternorganisation und die möglichst vollkommene Gestaltung ihrer Rahmen auszutauschen. Bei dieser Gelegenheit referierten Präsidentin Schw. Dr. Neufeld, Sekretärin Schw. Margarete Dr. Schreiber, Vizepräsidentinnen Schw. Dr. Helene Ligeti und Anna Diamant wie auch Br. Andor Leichtmann. An der ausschliessenden Diskussion nahmen viele der in grosser Anzahl anwesenden Schwestern teil. Ausser der Frage der Schwesternorganisation, befasst sich die Loge auch mit anderen dringenden, der allgemeinen Lage des Judentums entspringenden Problemen. So verdient der Vortrag des Br. Vizeprä. Izsó Diamant „Die aktuellste Logenaufgabe“ hervorgehoben zu werden, den er in der Sitzung vom 24. Okt. hielt. Gleichzeitig referierte Br. Andor Leichtmann über die AG-Rundschau und bat die Logenmitglieder in grösserer Anzahl an der geistigen Mitarbeit für die Loge teilzunehmen. Zur Diskussion gelangte auch der von der AG angeregte Plan der Jugendwettbewerbe, welcher nach den Bemerkungen des Br. Mark Antal solch herzliche Zustimmung fand, dass zwecks seiner Verwirklichung mehrere Brüder freiwillige Spenden angeboten haben.

UNITAS — SÄTMAR

Der grösste Teil der letzteren Logensitzungen war der Diskussion der Präsidialsitzungsbeschlüsse der A. G., wie auch der Besprechung der in den letzten Wochen von der AG-Leitung ausgearbeiteten Vorschläge und Entwürfe gewidmet. Dieses reiche Material bildete dem AG-Ausschusse Gegenstand eines eindringlichen Studiums, wodurch eine einheitliche Stellungnahme des Plenums zu den an der Tagesordnung stehenden Fragen möglich wurde. Die wichtigsten dieser Fragen sind: Die Bildung eines Kulturfonds, Schulfragen, Gründung einer Schwesternorganisation, Veranstaltung von Jugendwettbewerben. Sicherung des Gleichgewichtes des Budgets u. s. w. Ausser diesen Arbeiten entwickelt die Loge auch auf kulturellem und sozialem Gebiete, wie auch in lokaler Hinsicht eine erfolgreiche Tätigkeit. Diesbezüglich wäre hervorzuheben, das wertvolle Konzert des durch Br. Expr. Dr. Hunwald und Br. Dr. Nikolaus Fischer organisierten Goldmark-Orchesters, wie auch das von Br. Dr. Samuel Fischer für die Loge ausgearbeitete Kulturprogramm, welches dann auch auf die umliegende Ortschaften ausgedehnt werden soll. Die durch die gegebene Lage des Judentums gesteigerte Bedeutung der Palestina-Frage ist in der Loge fortwährend an der Tagesordnung und die Mitglieder erfüllen diesbezüglich in vollem Masse ihre Pflicht.

WAS SAHEN WIR IN DER OR-LOGE?

In einer Nummer unserer Monatsblätter berichteten wir bereits über unseren Besuch in der Târgu-Mureser Avoda-Loge. Der Zufall brachte uns nun in die Arader Or-Loge, wo wir einer äusserst bedeutungsvollen Präsidialsitzung beiwohnen durften. Die Or-Loge ist, ausser der Temesvarer Loge, ihrer Entstehung nach die jüngste der transilvanischen Logen und hat trotz ihres kurzen Bestehens doch schon eine sehr achtbare Arbeit vollbracht. Das wussten wir auch bisher von ihr und an der Reihe unserer Berichte wurde es auch wiederholt erwähnt. Das dynamische Leben einer Loge sieht aber anders aus, wenn es aus der unmittelbaren Nähe betrachtet wird.

Was uns vor allen auffällt, ist das äussere Bild der Loge. Wir mögen es ehrlich zugeben, dass keine der sieben transilvanischen Logen in einem so reizvollen äusseren Rahmen arbeitet, wie die Arader Or-Loge. In einer stillen, einsamen Gasse der Stadt, eine alleinstehende vornehme Villa. Ein wundervoller Garten mit breiter Terrasse, ein weites Gesellschaftszimmer im Parterre mit traulichen Bergères und Sofa's, ausserdem noch mehrere, Gesellschaftszwecken gewidmete Räume. Zum ersten Stock führt eine schnitzereiverzierte Treppe, hier befindet sich eine Reihe mit erlesenem Geschmack ausgestatteter Säle. Zuletzt ein Ratssaal mit sehr vereinfachtem aber sehr packendem Interieur. Das Gebäude der Arader Loge bildet das ausschliessliche Eigentum der Logenbrüder. Nicht wie bei anderen Logen, wo das Gebäude auch noch einen jüdischen Klub beherbergt. Die 30—40 Logenbrüder, — ich kenne ihre Zahl nicht genau, vielleicht sind es nicht einmal soviel, — erhalten ganz allein die Loge. Jeder Bruder hat einen eigenen Schlüssel zum Gebäude, welches er als das seinige betrachtet und es betritt wann es ihm beliebt. Ein Zimmer dieser prächtig ausgestatteten Villa wird kürzlich als Gastzimmer eingerichtet werden, in der Absicht, den auf der Durchreise in Arad sich befindlichen Brüdern ein Obdach zu bieten. Die Errichtung eines Logengebäudes gehört noch zur vergangenen Epoche der Or-Loge. Br. Dr. Maximilian Kupfer, der junge und energische Präsident der Loge ermöglichte es, dass die Loge nicht nur die Illusion einer heimischen und traulichen Atmosphäre habe, sondern dass eine solche dort auch wirklich herrsche.

Das ist aber eigentlich nur der Rahmen in dem die wertvolle Arbeit der Loge von statten geht und wenn die äussere Ausstattung so glänzend ist, ist die Logentätigkeit um so intensiver und durchdringender.

Die Loge hat alle ihr von der AG. auferlegten Aufgaben genau durchgeführt und ausserdem noch die Erfüllung mancher anderen unternommen. Sie hat in der AG. die Lehrbücher-Aktion angeregt und auf Grund des erhaltenen Auftrags verwirklicht. Seit der Wahl des Br. Dr. M. Kupfer zum Präsidenten, hat die Or-Loge einen besonderen Bukarester Zirkel gebildet. Dem gehören alle jene Brüder an, die aus Siebenbürgen, Banat und Bukovina nach Bukarest übersiedelten und so die Gemeinschaft ihrer bisherigen Logen verlassen mussten. Nun halten sie in Bukarest zusammen und bewahren hier den disziplinierten Geist durch den sich die Logen dieser Ge-

biete auszeichnen.

Vielleicht werden wir noch Anlass haben, die Wirksamkeit des Br. Präs. Dr. M. Kupfer hervorzuheben, welcher durch seine Tätigkeit über das Gebiet seiner eigenen Loge herauswächst und durch seine Persönlichkeit, Kultur, Suggestivität und seinen erfinderischen Geist, seine Organisations- und Rednergaben der Entwicklung der ganzen AG. einen lebhaften Rhythmus gibt. Wir setzen uns in einem intimen Winkel der Loge und lassen uns Br. Präs. Dr. M. Kupfer erzählen.

Er spricht uns über die Aufgaben des diesjährigen Programms, die zu verwirklichen seien und teilweise sogar schon verwirklicht sind. Die Or-Loge hat — so erzählt Br. Präs. Dr. Kupfer — in den Arader jüdischen Schulen das O. S. E., die Schulambulanz eingeführt. Jeder Schüler unterwirft sich einer ärztlichen Behandlung, jeder wird zahnärztlich untersucht und behandelt. Ebenso bekommen sie jeden Morgen eine Tasse Milch, — natürlich alles unentgeltlich. Den Gesundheitszustand der Pflegelinge verfolgend sind wir auch imstande soziografische und hygienische Studien zu machen, die dann wissenschaftlich verarbeitet nicht uninteressant sein dürften. Der Ausbau der Volksküche ist auch eine Aktion der Loge und damit unternehmen wir die Verpflegung mehrerer hundert Menschen. Ausser der Schul- und Volksküche-Aktion wird auch die Studentenhilfsaktion intensiv betrieben und diese wird jedes Jahr mit derselben entscheidenden Wichtigkeit behandelt.

Endlich sei noch zu bemerken, dass die ausserhalb der AG. stehende Hilfsaktion der deutschen Juden ebenfalls in Arad ihre Zentrale hat und an der Leitung dieser Arbeit nehmen zahlreiche Brüder teil.

Was nun das Programm der geistigen Tätigkeit anbetrifft, so hat die Arader Loge den Plan einer Verfassung der Geschichte des Arader Judentums gefasst, eine Arbeit grösseren Masstabes. Br. Präs. Dr. Kupfer ist der Überzeugung, dass diese Arbeit nicht bloss das Interesse eines kleinen Kreises erwecken wird, sondern auch der Geschichtsschreibung des Judentums anderer siebenbürgischer Städte zum Beispiel sein wird. Zu demselben Programm gehört auch der durch zielbewusste Arbeit betriebene Ausbau der Logenbibliothek, deren Grundstein schon gelegt wurde. Endlich mögen wir noch die Vorträge erwähnen, die das hohe Niveau der durch die Or-Loge durchgeführten geistigen Tätigkeit veranschaulichen, in deren Rahmen die Brüder Dr. Fuchs, Ivan Erdős aus Oradea, Dr. Eugen Mutas, Dr. Eugen Fischer, Dr. Alexander Dohany, Dr. Ludwig Székely und Br. Zoltan Raab Wertvolles leisteten. Ausserdem füllten mehrere kleinere Referate, Rezensionen, Diskussionen die Sitzungen der Loge aus. Im Laufe des Winters werden auch jüdische Geschichts- und Litteratur-Seminare gehalten werden und auch die Brüder der Schwesterlogen wurden ersucht, an ihnen teilzunehmen. Der Öffentlichkeit wird auch ein jüdischer Zirkus im jüdischen Kulturhaus veranstaltet.

Die Verwirklichung dieses überaus reichen Programms ist in erster Reihe das Verdienst des Br. Präs. Dr. M. Kupfer, selbstverständlich ist aber eine derartige produktive und intensive Arbeit nur dann möglich, wenn die Loge über eine Garnitur solcher arbeitsfreudiger, geschickter, opferbreiter und treu zusammenhaltender Brüder verfügt, wie die Or-Loge.

l. e.

A CSERNOVITZI ORIENT-PÁHOLY HAZAVATASI ÜNNEPÉLYE

Október 15-én ünnepelte a csernovici Orient-páholy új otthonának felépítését. Az épület csaknem teljesen elkészült, úgy, hogy az ünnepség már abban volt megtartható.

Dr. J. Landau elnök tv., megindító szavakban méltatta a páholy ezen újabb teljesítményét és az otthon jelentőségét a páholy életében. Üdvözölte a megjelent vendégeket és kihangsúlyozta, hogy különösen a mai időkben van nagy szükség egy otthonra, ahol harmónikusan együttdolgozó testvérek ápolják a hazaszeretetet, a jótékonytságot és a kulturát. Ezután bejelentette, hogy a páholy 300.000 leit adományozott a helybeli Gyermekgondozónak. Mingyárt át is adta az adományt **Nathan Horowitz** tv.-nek, az egyesület elnökének, majd felolvasta az alapító okiratot és beszédét a király, a dinasztia és Románia életével fejezte be.

Dr. Josef Ohrenstein exelnök tv., rámutatott arra, hogy a Rendet 1843 októberében alapították, az Orient páholy saját otthonának felépítése egybeesik tehát a Rend fennállásának 90-ik évfordulójával. Ezután a Rend alapeszméiről és célkitűzéseiről beszélt, amelyeknek az amberszeretet a bázisa.

Kiva Ornstein exelnök tv., a bukaresti Noua Fraternitate páholy üdvözlését tolmácsolta, örömét fejezve ki az Orient páholy eredményes munkája felett.

Az erdélyi tv.-i láncot **Dr. Feiner** brassói exelnök tv., képviselte a lélekemelő ünnepségen.

A jeruzsálemi héber egyetem.

A csehszlovákiai B'nai Brith szemle hosszabb cikket közöl a jeruzsálemi héber egyetemről, amely a német zsidóság tragikus sorsfordulásával kapcsolatosan nagyobb jelentőségre tesz szert, mint eddig. A palesztinai egyetemet ki kell bővíteni és az egész világ zsidóságának szellemi centrumává kell tenni, egyben megnyitni az utat, hogy a kirekesztett zsidó kutatók az egyetemen helyhez juthassanak. Ezt átérezték egyes Bné Brit páholyok is és így a három prágai páholy iniciatívájára 1933 szeptember másodikán megalakult a héber egyetem barátainak egyesülete. Hasonló egyesület létesítését az erdélyi BB. páholyok Munkaközössége is felvette programjába a jun. 25-i MKE ülésen. — Ugyancsak most jelent meg egy broszúra is a héber egyetemről.

Az egyetem 1925-ben létesült. Három évvel később szellemtudományi fakultással bővült ki, 1931-ben pedig biológiai kutatószekciójával.

A jeruzsálemi egyetemen a következő intézetek vannak:

Judaisztikus intézet: bibliakutatás, talmud, zsidó jog, héber irodalom, Palesztina-isme, zsidó történet, szociológia, zsidó bölcsészet, misztika, zsidó archeológia.

Kéleti intézet: Kisázsia, valamint az arab nyelv tanulmányozása, ugyancsak a földterület nyelve, irodalma, története, bölcsészete.

Általános szellemtudományi intézet: bölcsészet, történelem, klasszikus filológia, középkori irodalom, nemzetközi kapcsolatok.

Matematikai és fizikális kutató intézet.

Az anorganikus és alkalmazott kémia számára laboratóriumok, biológiai és koloid kémiai osztály.

Természettudományi osztály: Palesztina botanikája, zoologia, geológia. Külön parasitológiai, higiéniai és bekateorológiai osztály. A hallgatók száma ebben az évben 200 volt. Magisteri diplomát eddig huszonnégyen szereztek.

Jeruzsálem nemzeti és egyetemi könyvtára a Közelkelet legnagyobb könyvtára 200.000 kötettel. A könyvtárnak nagy kézirat-gyűjteménye is van, ezerhat száz folyóirat áll rendelkezésére. Az

egyetemnek ezenkívül van könyvkiadóvállalata is. A zsidó egyetem még mindig nem építette ki a tervbevevett összes intézményeit. Nincs még meg a pedagógiai osztálya, a modern nyelvek, fizika, általános kémiai osztálya. Rövidesen felállítják a mezőgazdasági fakultást, valamint a tropikus orvostudomány épületét, amely alapja lesz az elmaradhatatlan orvosi fakultásnak. Az egyetem az általános gazdasági nehézségek miatt kénytelen volt költségvetését a világ gazdasági válsága óta huszonöt százalékkal csökkenteni.

KULFÖLDI B. B.-ÉLET

A PALESZTINAI PÁHOLYOK MUNKAJA ÉS ÚJ PERSPEKTIVAI

A németországi zsidók nagymérvű bevándorlása Palesztinába igen nagy hatással van az ottani páholyéletre is. A bevándorlók között sokan vannak olyanok, akik a németországi BB-páholyokban nagy szerepet játszottak, számos közöttük az exelnök, akik a németországi páholyélet legjobb tradícióit hozzák magukkal Palesztinába. Hozzájárul ehhez, hogy a páholy nagy szociális jelentőséget nyert Palesztinában az emigráció által. Az újonnan érkezett számára ugyanis nem könnyű dolog, hogy a bennlakó zsidósággal társadalmi kapcsolatokba jusson. Ez a körülmény a németországi bevándorlók szociális izolálásának veszélyét rejti magában, aminek úgy kulturálisan, mint szociálisan igen hátrányos következményei lennének. Ebben a tekintetben is a szociális egybeolvadás legalkalmasabb talaja a páholy, amelyben a legrégebb palesztinai családok tagjai vesznek részt. Az újonnan érkezett bevándorló testvéri tanácsot és támogatást kap a páholyban az új hazájában való elhelyezkedését illetően. Ezek az adottságok rendkívüli módon fellendítik a palesztinai páholyéletet és nagy mértékben fokozzák a BB-Rend ottani jelentőségét.

Az ezen körülményekkel összefüggő problémák és megoldási tervek képezték a palesztinai páholyoknak október 8. és 9-én Jeruzsálemben megtartott tanácskozásainak anyagát. M. Dizengoff tv., Tel-Aviv főpolgármestere adta elő a főreferátumot, amelyben rámutatott a BB-Rendnek a jelen pillanatban való különös jelentőségére. A BB-Rend palesztinai ágának az a különleges feladata van, hogy a palesztinai kulturális intézmények kiépítéséről gondoskodják. Dizengoff tv., rámutatott arra, hogy a haifai technikum a felvételre jelentkező diákok százait kellett, hogy elutasítsa. Palesztina főiskolái óriási feladatok előtt állanak ma. A zsidóknak mindenütt lehetetlenné teszik a magasabb foku kiképztetést és fennáll az a veszély, hogy a zsidó nép intelligencia nélkül marad és süllyedni fog a szellemi nivója. Itt kell Palesztinának beavatkoznia és a BB-Rendnek különleges feladata, hogy az ország intézményeit az egész nép számára kiépítse. Palesztin-

nából kell egy a Közelkelet összes országait magábafooglaló zsidó iskolahálózat létrejöttét is elősegíteni és erre sines alkalmasabb tényező, mint a BB-Rend, amely pártönfelüliségénél, az össz-zsidóság érdekeit szolgáló jellegénél fogva hivatott ily feladatokra. Dizengoff tv. javasolta, hogy a palesztinai nagypáholy fejtsen ki propagandát annak érdekében, hogy a pessach körüli időben a BB-Rend minden páholya vegyen részt legalább egy tagjával egy palesztinai BB-kiránduláson. Már 1934 tavaszára hívassék egybe a Levante-vásárral kapcsolatosan egy Palesztinában megtartandó BB-konferencia.

Dizengoff tv. referátuma után **Jesaias Press** tv. számolt be a palesztinai BB-páholyok által a bevándorlók támogatására eddig létesített intézményekről (bevándorló-otthonok, stb.), valamint azokról a perspektivákról, amelyek a BB-Rend működése szempontjából Palesztinában mutatkoznak.

A tanácskozásokon, amelyeken **Dávid Yellin** nagyznök tv. elnököt, számos németországi testvér vett részt.

Orient-disztrikt.

November 2-án töltötte be **Josef Niego** nagyznök tv. 70-ik életévét. **Josef Niego** n. e. tv., egy adrianopeli régi szefard rabbiésaládból származik. Csaknem 20 évig működött a palesztinai Mikveh-Jiszráél kolónia mezőgazdasági iskoláján. Később a konstantinápolyi zsidó gimnázium igazgatója lett, 1923 óta pedig a zsidó kölcsönpénztár igazgatója. A nagypáholy élén 1911 óta áll. Születésnapja alkalmából egy 500 oldalú meghaladó kötetben gyűjtötték össze a páholyéletben és a zsidó nyilvancsság előtt tartott francia nyelvű beszédeit és előadásait.

Az **Orient-disztrikt** **Niego** nagyznök tv. tiszteletére nov. 2-án és 3-án tartotta meg évi konferenciáját. A konferencia keretében egy a nagypáholy, mint az egyes páholyok beszámoltak működésükről.

Németországi disztrikt.

A német nagypáholy szemléje ebben az évben is ünnepi számként jelent meg a Rend jubiláris napja alkalmából. Az idei szám a „Wanderung und Aufbau” gyűjtő címet viseli és a zsidók külső és belső magatartását ismerteti a zsidó történelem nagy katasztrófái után. A rendkívül tanulságos és izléses kiállítású füzetbe, amelyhez dr. **Alfred Goldschmidt** nagytitkár tv. írt előszót, rámutatva arra, hogy a

mai történések a zsidóság régebbi tragikus sorsfordulatainak emlékeztetét idézik fel, **Elias Auerbach**, **Haifa**, **Simon Dubnow**, **Riga**, **Adolf Kober**, **Köln**, **Majer Balaban**, **Varsó**, **Saul Mezan**, **Sofia**, **Georg Herlitz**, **Jeruzsálem**, **Cecil Roth**, **London**, **Selma Stern**, **Heidelberg** és **Mark Wischnitzer**, **Berlin**, irtak a zsidó nép vándorlásainak és letelepedéseinek különböző fázisaival foglalkozó tanulmányokat.

Angol disztrikt.

Az angliai nagypáholy okt. 21. és 22-én tartotta évi konferenciáját. Tekintettel arra, hogy az Amerikán kívüli disztriktek munkaközösségének vezetésével az angliai nagypáholy van jelenleg megbízva, ennek a konferenciának fokozott jelentősége van, mert határozatai a szélesebb BB-munkára is kihatással lehetnek.

Amerika.

A BB. Rend amerikai folyóiratának októberi száma a Rend fennállásának 90 éves jubileuma alkalmából „**Henry Jonestól Alfred M. Cohenig**” cím alatt ünnepi számként jelent meg.

A jubileum alkalmából **Roosevelt**, az Egyesült Államok elnöke a következő levelet intézte a BB. Rend elnökéhez:

„Kedves Mr. Cohen!

A BB. Rend alapítási évének 90-ik fordulója örömet kell, hogy okozzon mindenkinek, akik a szabadságot és igazságosságot sze-

retik és akik embertársaink és az összes nemzetek létfeltételeinek feljavításáért fáradoznak.

Az Egyesült Államok népének megvolt a ritka alkalmja arra, hogy megismerje és becsülhesse azokat a szolgálatokat, amelyeket az Önök Rendje, különösen a népek közötti megértés előmozdításában, a szegények és üldözöt-

tek támogatásában, valamint az amerikai zsidók egyesítésében az ország és az emberiség javára kifejtett.

Gratulálok a BB. Rendnek eddigi teljesítményeihez és legjobb szerencsekívánataimat fejezem ki jövőbeni munkásságához.

Öszinte tisztelője
Franklin D. Roosevelt."

A GALUT ZSIDÓ PSZIHOLÓGIAJA

Könyv a zsidó vice-ről. A zsidó vice gyakran volt forrása különböző szellemi kutatásoknak. Ez az emberi kedély-megnyilatkozás, amely mögött annyi tudatalatti elem húzódik meg, zsidó lélektani szempontból valóban érdekes következtetésekre adott alkalmat. Theodor Reik, ismert pszichoanalitikus „Nachdenkliche Heiterkeit” címmel külön fejezetet szentel a zsidó viccenek. Általában az a felfogás, — fejtegeti, — hogy a zsidó vice alapelemei önkritika és gúnyolódással való védekezés. Reik azonban egy új és domináló fundamentumra mutat rá: az intimitásra. Reik egy jellemző és már Freud által említett élecből indul ki:

Egy galíciai zsidó vasuton utazik, kényelembe helyezkedett, kigombolta a kabátját és lábait feltette a padra. Most belép a fülkébe egy jól öltözött ur. A zsidó megrezzen és azonnal szerényen összehuzza magát. Az idegen egy könyvből lapozgat, számolgat, majd hirtelen a zsidóhoz fordul a kérdéssel: Kérem szépen, mikor van Jom kipur? — Ezoj — feleli a zsidó és ismét felteszi a padra a lábát, mielőtt még válaszolna a kérdésre.

Freud kutatása szerint ez a vice a zsidók demokratikus gondolkodási módját árulja el, mely nem ismer különbséget ur és szolga között, viszont a diszciplínát és együttműködést sem ismeri.

Reik felfogása eltérő. Utal Schnitzler „Weg ins Freie” című regényének egy mondatára, amelynek alapján azt állítja, hogy a zsidó vice annak az igazságnak a kifejezésre juttatása, hogy egy zsidó egy másik előtt igazi respektussal nem rendelke-

zik. „Eppen úgy, mint a foglyok, különösen a reménytelen foglyok ellenséges földön, nem viseltetnek egymással szemben tisztelettel.”

Foglyok ellenséges földön. ha elveszítik a tiszteletet, elveszítik a magatartást is. Még egy másik közösségben veszítik el a zsidók könnyedén a magatartást (die Haltung) és ez a: család. A zsidó vice intimitása pozitív és negatív elemeit a családdá degradált népből szerzi meg.

A zsidó vice valóban vice. Ismeri a világot, a dolgokat és ezek alá rendeli magát. A zsidó vice nem szarkasztikus. A világirodalom legismertebb zsidóját, Shylockot, aki pokoli tulfeszítettségben szarkasztikus, egy nem zsidó ábrázolta. Ellenkezőleg a zsidó vice a mélybe nem száll alá, a világ felületén marad és benne van a törekvés, hogy hangoztassa és kifejezze a földi egyvalóságot. Reik rámutat arra, hogy a zsidó viceben kifejezésre jutó szemtelenség inkább kísérlet mással szemben egybevetni a saját egyéniségét, mint megsérteni a partnert. Még a legmérgesebb támadásban is bizonyos gyöngédség van elrejtve.

Reik könyve nagyon érdekes, nagyon figyelemreméltó. Egy seereg életet sorakoztat fel, amely mind utalás a zsidó vice intimitására. Reik elmeséli az anekdotát, amellyel a halhatatlan zsidó viccet lehet megjelölni. Ez annak a zsidónak a története, aki a világháború kitörésekor az osztrák-magyar határon beleütözik egy őrszembe és ez rákiált: állj vagy lövök. A zsidó ideges kézmozdulattal felel: megszűge maga? Hát nem látja, hogy

egy ember áll itt!

E viceben az intimitás, amely szeretne mindent közvetlen közelben megragadni, a legszelebben megnyilatkozik. Zsargon fejezi ki a klasszikus patetikust. Igaza van Reiknek: E vice véleménye szerint nem veszít el semmit sem őszinteségéből és nagy-

ságából, ha nem is csendül fel egy beethoveni himnusz ünnepélyes korusában.

Reik könyve sok más érdekesre is felhívja a figyelmet, de ez az ismertető fejezet fontos építőköve a galut zsidó pszichológiájának.

KÖNYVISMERTETÉS

M. Alberton: Birobidschan, die Republik der Juden. (Prager Verlag.)

Egy csapat fiatal zsidó pionir, köztük a szerző, elindul Kievből a távolkeleti Birobidzsán tartományba, amelyet a szovjetkormány felajánlott a zsidóknak zárt mezőgazdasági telepítésre. Testüket vadonatúj vászonöltöny fedí, zsidó társadalmi intézmények adománya, — lelkük tele sóvárgással a paraszti élet számukra ismeretlen nyugalma után, tele reménységgel, fantasztikus tervekkel, elképzelésekkel a jövőre független, szabad életéről. A 28 napos, fáradtságos utazás összetöri a testet és a megérkezés sivársága egy csapásra halomradönti a színes zsidó fantáziának a fogadtatáshoz fűzött légvárát. Meg kell alkudni a száraz valósággal: nincsen ház, még barak sincsen, de van soha ekét sem látott, tulkövér termőföld, van végtelen őserdő. És van sok mocsár temérdek szennyeggal, amelyek a telepések életét alaposan megkeserítik. A zsidó társadalmi intézmények segélyéből meglesz az első sátor, az első pár ló. Segít az állam is, végre együtt van a kollektív gazdasági kis felszerelése. Megfeszülnek az izmok, megindul a nagy erőfeszítés a közösség jövő boldogulásáért. A környék gyér kőzák lakossága, amely a kommunizmust csak hírből ismeri s amelyet a bőségesen termő föld elszoktatott a munkától, bámulva áll meg ezek előtt a fiatal zsidók előtt, akik valamely ismeretlen belső erőből hajtva ittugyanazzal a belső tüzzel és lázas szorgalommal turják fel a földet, amellyel nagyapáik a tóratanulást folytatták. A birobidszáni zsidó pionirok valamennyire em-

lékeztetnek bennünket a palesztinai chalucokra, mindkettő ugyanaz a nagyszerű, idealista embertípus és mégis nagy különbség van kettejük között. Palesztina történelmi földje, a proféták tanításával telített levegő a legridegebb üzletember gondolkodását is ideális irányba téríti, Birobidzsánban a legideálisabb elgondolásokkal kíváncsoriolt ifjú is megint önző lesz, elkecsereedett dühvel harcol társai ellen egy jobb falatért, egy kényelmesebb fekvőhelyért. A palesztinai chalucok élete, nehéz munkája szenvedése egy közös múlt és jövő nagy akarásának költészetétől van áthatva, a birobidszáni pionirokat az ortodox marxizmus dal és költészet nélküli száraz törvényei tartják össze. Külön fejezet jár a női pioniroknak: a bibliai Zsidó Nő újrálélt másai ezek a fiatal zsidó lányok, akik tanítónői oklevéllel a zsebukban elmentek a legmostohább viszonyok közé fekete munkát végezni, akik nemcsak gondozzák, táplálják, ápolják a férfiakat, de tanítják s pallérozzák is őket és a kommunák igen gyakran puska-poros levegőjébe ők viszik be a béke és megértés szellemét.

Egy elég ügyes riportsorozatot ez a könyv, mely szemléltetően mutatja be a pionirok lelkivilágát és életviszonyait, egy előtűnk teljesen ismeretlen világot és ezt az egész száraz anyagot egy kissé fanyar, Solem Aléchemre emlékeztető humor teszi élvezhetőbbé. A mi részünkre azonban nem annyira belletrisztikai szempontból jelent érdekességet, mint inkább azért, mert a most oly égetően aktuális zsidó-probléma egyik megoldási kísérletét vetíti elénk.

Dr. Schwarz Lajos tv. (Sátmar)